

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא

דף כג:

עם

ביאור חברותא  
ללימוד בעיון

תורה כה

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת  
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר  
(ה"מ שמו שמה)

תורה אור  
הושע ח (א) וקה מספר בני  
ישראל כחול הים אשר לא  
יפד ולא יספר וקה במקום  
אשר יאמר להם בני אל קי:  
תורה ל  
במדבר נשא ז (ט) ולבני  
קהת לא נתן כי עבדת  
הקדש עלהם פתח יסאו:  
תהלים פא (ג) שאו זמרה  
ותנו תף כנור זעים עם נבל:  
תורה לב  
מלכים א- יב (כח) וינצח  
הפלף ונעש שני עגלי נהב  
ויאמר אליהם רב לכם מעלות  
ירושלם הזה אליהן ישראל  
אשר יעלו מארץ מצרים:  
משלי יח (ו) מגדל עץ שם  
יקץ בו ירוץ צדיק ונשגב:  
איכה ד (כ) רוח אפינו משיח  
ירדו נלכד בשחיתותם אשר  
אמרנו בצלח נחיה בגוים:  
שמות כ (יג) לא תרצה לא  
תנאף לא תגנב לא תענה  
ברצף עד שקר:

שמסתכלין להעריך כ"א כראוי ע"ז זוכין להתרת נדרים, וע"ז ניצולין מד' מדות הנ"ל, כנ"ל. והבן :

**כח** [א] דע שיש חילוקים בין התורות כי יש תורה שלא ניתנה אפי' לדרוש. ויש תורה שניתנה לדרוש ולא ניתנה לכתוב. ויש שניתנה לכתוב. וכמו שמצינו ב"ש"ל (גיטין ס' ע"ב) דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב וכו'. ומי שיוודע להבחין ולהכיר בין התורות איזהו ניתנה לכתוב ואיזהו לא ניתנה לכתוב. הוא יכול להכיר את איש ישראלי בין האומות ואפי' אם א' מישראל עומד בין כמה אומות יכול להכירו. וסוד זה מרומז בפסוק (הושע ח) **אכתוב לו רובי תורתיו כמו זר נחשבו** (ז), היינו כשכותבין רובי תורתיו היינו רב יותר מהראוי דהיינו שכותבין מה שלא ניתן ליכתוב כנ"ל **אוי כמו זר נחשבו** היינו שאין יוכל להכיר את הישראלי וכמו זר נחשב אצלו שנדמה לו לזר ולנכרי וכן להיפך שיוכל למעות על הנכרי שהוא ישראל כנ"ל. כי עיקר ההבדל שבין ישראל לאומות, הוא בכחי' מה שלא ניתן לכתוב בחי' תורה שבע"פ. כמו דאיתא (ז) שבשביל זה ניתנה תורה שבע"פ מחמת שצפה שיהיו ישראל בגלות ויעתיקו האומות לעצמן תורה שבכתב ע"כ נתן לנו תורה שבע"פ. שזה אינם יכולים להעתיק מחמת שהוא בעל פה. נמצא שעיקר ההבדל והיתרון של ישראל על האומות הוא בכחי' תורה שבע"פ שלא ניתן לכתוב. ויש בכ"א וא' מישראל חלק מבחי' תורה שבע"פ שלא ניתן ליכתוב. וע"כ מי שמכיר בין התורות שניתנו לכתוב ושלא ניתנו לכתוב הוא יכול להכיר בין ישראל לאומות כי זה עיקר הבדלם כנ"ל :

**כט** [א] **כשאיירע** שאלה בבית האדם ע"י תערובת איסור בהיתר ואין בהיתר כדי לבטל את האיסור בזה מראין לו שפגם באיזהו יהוד של מעלה, כי כל היהודים והזוגים הם בחי' ביטול איסור. וזה בחי' [א] ואמר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות, נמצא שמאיסור נעשה היתר. כי בתחילה היא ארוסה ואז היא אמורה ואח"כ נעשית היתר בנשואין. וע"כ גם כזוג התחתון של זה העולם נאמר [א] **אלקים מושיב יחידיים ביתה** היינו זוגים כשדרז"ל (סוטה ב) זה הפסוק לענין זוגים **אזי מוציא אמורים** בכושרות היינו שנעשה האיסור כשר והיתר בחי' ביטול האיסור כנ"ל. וע"כ כשאין נתבטל האיסור והשאלה אמורה הוא<sup>2</sup> סימן שפגם ביחוד של מעלה, כי היחוד הוא בחי' ביטול האיסור כנ"ל [א]:

**ל** [א] **כשבא** ספר חדש לעולם, וזה מכואר אצלנו שיש חידושים שנעשין ע"י דמעות. [ב] (כמוכא כסי' רסב [א]) **אזי אלו הדמעות של החידושים שמהם נעשה הספר החדש הם עומדים כנגד גזירות האומות ומכבטלן :**  
**והדבר** מכואר, כי כל כהם היא מן הדמעות של עשו (ז). וע"כ כשיש אלו הדמעות הנ"ל הם עומדים כנגדם ומכבטלן. וזה אותיות **ככיה ר"ת בני ישראל כחול הים** (הושע ב) מה

חול הים מגין מן גלי הים שלא ישטופו העולם (ז) כן בני ישראל מגין עליהם ה**ככיה** והדמעות כנגד גזירות האומות כנ"ל וזה **והיה מספר בני ישראל כחול הים** מספר היינו **י"מספר** הנ"ל משם **בני ישראל כחול הים** היינו בכיה ודמעות של החידושים שבספר שמגין עליהם כנ"ל :

**לא** [א] **על ידי** הנגינה אדם ניכר אם קבל עליו עול תורה. וסימן, **בכתף ישאו** [א], ודרז"ל (ערכין יא) **אין ישאו אלא לשון שירה שנאמר** [א] **שאו זמרה ותנו תוף**. ומקרא זה נאמר במשא בני קהת שהיו נושאים בכתף את הארון היינו בחי' עול תורה :

**לב** [א] **יש** צדיקים גנוזים והם יודעים פנים בתורה אך הם צריכים להעלים תורתם, וכמו שמספרין מעשה מהבעש"ט עם הדרשן [א] וגם אצלו יש לפעמים שיוודע תורה שיש לה פנים דהיינו פנים בתורה והוא צריך להעלימה ואינו אומרה [א] ולפעמים אינו כותבה כלל ולפעמים כותבה ואח"כ שורפה [א]. ובאמת אם היתה נכתבת היה מזה ספר, והיה כא בתוך העולם. וגם יש בהם שמות בחי' שמי שנכתב בקדושה [א]. אך העולם מקלקלן זאת וצריכין להעלימה ולשורפה. אבל הוא טובה להעולם מה שנעלם ונשרף תורות וספרים הללו. כי גם יש כמה ספרים שכבר נעשו ספרים ונמחו ונאבדו מן העולם כי בוודאי הצדיקים הגדולי' הקדמוני' תנאים ואמוראים וכיוצא בהם עשו ספרים הרבה אך נאבדו [א]. אך הוא טובה להעולם, כי אם לא היו זאת לא היו אפשר לנו כלל להתקרב להשם יתברך. כי יש הרבה ספרי מינין שאם היו הם ושלום מתפשטין בעולם לא היה אפשר כלל להתקרב להשי"י: כי ירבעם בן נבט שעשה שני עגלי זהב ואמר **הנה אלוקי ישראל וכו'** (מלכים א יב) והטעה כל ישראל אחריהם. היעלה על הדעת שהטעה עם רב בשמות כזה לעבוד עגלים. אך בוודאי היו בזה חכמות גדולות מאד מאד של אפיקורסות: ואם היו היו ר"ל נמצא עתה דף אחד מספרים הללו היו מתרחקים מאד מהשי"י ולא היו אפשר להתקרב אליו ית' כלל. ובשביל זה הוא טובה מה שנתעלמין ונשרפין הספרים הקדושים הנ"ל :

**כי** הספר הוא בחי' שם ה' בבחי' (משלי יח)<sup>2</sup> **מגדולת עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב**, ואיתא בזה (בראשי' ד' לו ע"ב) **שם ה' דא ספר**, כי **ספר** במספר **שם** כמוכא [א]. כי הספר הוא בחי' שמי שנכתב בקדושה ונתפשט בעולם ועושה שם. ודע שכ"א וא' צריך לשמור את בחי' משיח שיש לו. כי כל אחד כפי קדושתו וטהרתו כן יש לו בחי' משיח. וצריך לשמור מאד שלא יתקלקל בחי' משיח שלו. ועיקר הדבר שבו תלוי בחינות משיח הוא שמירה מניאוף. כי משיח הוא בחינות הוטם בבחינות רוח **אפינו משיח ה'** (איכה ד) [א]. וניאוף תלוי בחוטם, כ"ש (שמות כ) **לא תנאף ואיתא**

<sup>1</sup> בתקפא- (משלי ח), ונתבטח תוקן  
<sup>2</sup> גם בדפו"ר- מגדול, בתשכט - מגדל  
(כלשון הפסוק)  
<sup>3</sup> עיין זוהר ויקהל דף ר. כי ספר דקאמרו ושמ חד מלה הוא בכל סטרין ועיין ספר הפליאה ד"ה זה ספר תולדות האדם. וספר נובלות החכמה לרבי ישראל שרוג עלה סו. קהלת יעקב ערך ספ  
<sup>4</sup> עיין תורה ב' ח"א  
<sup>5</sup> ובדברים י' י'  
<sup>6</sup> כגון הספר הגנוז של רבנו וכן תורה נה ח"א עיין ביאור הליקוטים שם אות נו ושיש"ק ח"א סימן תפא.  
<sup>7</sup> עיין חיי מוהר"ן סימן קסט וימי מוהרנ"ת ח"א סוף אות כו. כענין ספר הנשרף, ועיין ימי מוהרנ"ת ח"א נט סה שרבונו ציוה לשרוף אחרי הסתלקותו את כל כתביו שנשארו בארון. ועיין שיש"ק ח"ד נו. ופ"ח תורה רפכ אות ב.  
<sup>8</sup> לשון חז"ל בענין מי סוטה שבת קשו. סוכה נג: נדרים סו: מכות יא.  
<sup>9</sup> עיין כורזי מאמר ד' אות ל', והיי מוהר"ן סימן שצה. אבן עזרא במדבר כא יד. ודרשות עה"ת לתלמיד הרשב"א רבי יהושע אבן שועב סוף פרשת בלק.  
<sup>10</sup> מתרצו- להשי"ת  
<sup>11</sup> גם בתרד- אפיקורסות, מתרלו - אפיקורסות

עשו קולו ויבן. גם עיין זוהר סוף פרשת תולדות דף קמז:  
<sup>12</sup> **עיין זוהר פקודי דף רכה:** נעה"פ (הושע ב א) והיה מספר בני ישראל כחול הים] **ומדרש תהלים מזמור ב'** נעה"פ למה רגשו גויים. ועיין גם שמות רבה יג א  
<sup>13</sup> כך מנוקד בתקפא- סטפ"ר  
<sup>14</sup> לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו  
<sup>15</sup> \* במדבר ז' ט'  
<sup>16</sup> תהלים פא ג'  
<sup>17</sup> תורה זו נאמרה בשנת תקסט בפרשת יתרו ועיין חיי מוהר"ן סימן תרו ושיש"ק ח"ו רפח שהיא תירוץ על קושית המגיד מיטראוויצ'י. ובח"מ סימן תמו שרבינו שיבא עצמו בה.  
<sup>18</sup> מוכא בחיי מוהר"ן סימן נב

מתרצו- בתחלה  
\* תהלים סח  
בתשכט- אסירים  
<sup>19</sup> גם בדפו"ר תרלד - הוא, ומתרלו - היא (בתקפא ו' חלקו התחתון חלש ובכמה דפוסים נראה י')  
<sup>20</sup> עיין לק"ה תערובות הלכה ג' אות א'. כי עיקר היחוד הוא לייחד את הבריאה שיהיה נכלל ובטל בקודם הבריאה ע"ש  
<sup>21</sup> לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו  
<sup>22</sup> נוסף בתקפא  
<sup>23</sup> מי שרוצה לחדש חודשין דאורייתא שיש בהן ממש הוא צריך לבכות מקודם.  
<sup>24</sup> **עיין זוהר שמות דף יב:** פורקנא דישאל לא תליא אלא בבכי, כד ישתלמון ויכלון כבי דמעות דבכה עשו קמי אבוי, דכתיב (בראשית כו לח) וישא

<sup>25</sup> לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו. ועיין ככבי אור בהקדמה לחכמה ובינה  
<sup>26</sup> בתשכט- שדרז"ל  
<sup>27</sup> **עיין ליקוט** שמיעוני הושע פ"ח רמו תקנה. ועיין ושמות רבה מו א במדבר רבה יד ט תנחומא וירא ה' וכי תשא לר' ג גם בתרד- הישראלי, מתרלו- הישראלי  
<sup>28</sup> **עיין שמות רבה תשא יז** [צ"ל מו אות א **הובא בתוספות גיטין ט: ד"ה** אתמות] **ועיין ירושלמי פאה פ"ב** [הלכה ד' והגיגה פ"א הלכה ח']  
<sup>29</sup> מתרצו- לכתוב  
<sup>30</sup> לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו והיא ביאור על ספר המדות ערך הוראה ח"ב אות ג'.  
<sup>31</sup> לשון ברכת האירוסין שאומרים בחופה.

עשו קולו ויבן. גם עיין זוהר סוף פרשת תולדות דף קמז:  
<sup>32</sup> **עיין זוהר פקודי דף רכה:** נעה"פ (הושע ב א) והיה מספר בני ישראל כחול הים] **ומדרש תהלים מזמור ב'** נעה"פ למה רגשו גויים. ועיין גם שמות רבה יג א  
<sup>33</sup> כך מנוקד בתקפא- סטפ"ר  
<sup>34</sup> לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו  
<sup>35</sup> \* במדבר ז' ט'  
<sup>36</sup> תהלים פא ג'  
<sup>37</sup> תורה זו נאמרה בשנת תקסט בפרשת יתרו ועיין חיי מוהר"ן סימן תרו ושיש"ק ח"ו רפח שהיא תירוץ על קושית המגיד מיטראוויצ'י. ובח"מ סימן תמו שרבינו שיבא עצמו בה.  
<sup>38</sup> מוכא בחיי מוהר"ן סימן נב

# מאמר דע שיש חילוקים בין התורות

## מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה  
לא ידוע

### פתיחה

רבנו מבאר כאן שמי שידוע איזה דברי תורה מותר לכתוב שיהיה גלוי לכולם, ומה צריך שישאר בעל פה כדי ללמדו רק למי שראוי לשמוע, הוא יודע להבחין ביהודי המעורב בין הגויים. דהיינו שעיקר ההשגה בזה היא להבחין מה אסור לכתוב כי צריך שישאר בע"פ, כי יהודי הוא בחי' תורה שבע"פ, וכשיודע לברר מה חייב להשאר ע"פ יודע לברר מי הוא יהודי.

### ליקוטי הלכות

יו"ד ביצים הלכה ב' – (ב) וזה בחינת סימני ביצים, דהיינו ראשה אחד פד וראשה אחד חד, הוא סימן טהרה. שני ראשיה פדין או חדין הוא בודאי טמא, כי באמת ישראל אף על פי שיש להם יתרון שנמסרה להם תורה שבעל פה, אבל בודאי הם נאחזין בשתי התורות, בתורה שבכתב ותורה שבעל פה, כי להם לבדם נמסרו שתייהן, כי באמת שתי התורות הם אחד, כי פלם נתנו מרועה אחד, כמו שנאמר, "משפטי ה' אמת צדקו יחידיו", כי באמת בלוי אחד. וישראל הם מסטרא דקדושה מצד האחדות הקדוש ועל כן הם נאחזין בשתי התורות; שבכתב ובעל פה, כי בלוי אחד פנ"ל. וזה בחינת ראשה אחד פד ואחד חד שהוא סימן טהרה. זה רמז שהוא מסטרא דקדושה שהוא בחינת התורה שבכתב ובעל פה אשר שניהם אחד. וזה בחינת ראשה אחד פד, זה רמז על בחינת תורה שבכתב שהוא, כ"ד ועשרים וארבעה ספרי המקרא. וראשה אחד חד, זה רמז על בחינת תורה שבעל פה שהוא בחינת חד, כי עקר החידוי הוא בתורה שבעל פה בחינת תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה (כמו שדרשו רז"ל. שבת טג)

חור"מ הלואה הלכה ד' מאות ג' (ו) וזה בחינת הנסירה שנעשה בראש השנה, כי תורה שבכתב ותורה שבעל פה הם בחינת תפארת ומלכות שבתחלה הם בבחינת אחור באחור וכתל אחד לשניהן, דהיינו שתורה שבכתב ותורה שבעל פה שניהן נכללין ומערבין יחד וזה מחמת פגמי העולם, מחמת הניצוצות שעדין לא נתבררו מחטא אדם הראשון, כמבאר בפנונת שמחמת זה חוזרין בכל שנה לתחלת מציאותן שהיה אחור באחור, כי צריכין בכל שנה לחזור ולברר ניצוצות מעמקי הקלפות וקדם הברור שבכל עת הם בבחינת אחור באחור, הינו שתורה שבכתב ותורה שבעל פה עדין מזהבין יחד ואיזי התורה הנמשכת משם למשה היא מערבת יחד ואין נבר בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה ואיזי אין יודעין מה לכתוב ומה שלא לכתוב, ואיזי אין נבר בין ישראל לעמים פנ"ל, ואיזי נתעורר הדין והקטרוג של הסטרא אחרא שהוא עשו וכו', מחמת שאין נבר ונראה מעלת וחשיבות ישראל, מחמת שאין מכירין מה לכתוב ומה שלא לכתוב וכו"ל ואיזי ישראל צועקים כל הקולות מעמקי עמקים בבחינת ממעמקים קראתי ה' ומרביץ בתפלות ותחנונות וצעקות ושוניות לה' יתברך ותוקעין בשופר ואיזי מעוררין הקולות של מתן תורה, ואיזי חוזרין וממשיכין התורה מחדש בהתחדשות נפלא בתוספת אור יותר ועל כן מוזכרין בראש השנה כל ענין מתן תורה בברכת שופרות, כמו שמתפללין, "אתה נגלית וכו'". ואיזי על ידי קול שופר שהוא בחינת קולות של מתן תורה, על ידי זה נעשית הנסירה, כמבאר בפנונת, הינו שאז נסר ונגנה בחינת מלכות אמונה שהיא בחינת תורה שבעל פה, דהיינו שחוזרין וממשיכין אז אור התורה בהתחדשות נפלא עד שזוכין לנסר תורה שבעל פה מתורה שבכתב כדי שזוכה להפיר בין בחינת תורה שבכתב ובין תורה שבעל פה לידע מה לכתוב ומה שלא לכתוב ואיזי יודעין להפיר אפלו הגרוע שבישראל בין אלפים מהאמות, ואיזי הכל רואין מעלת וחשיבות וגדלת ישראל עם קדוש הנבחר מקל העמים.

או"ח ברכות השחר הלכה ה' אות צה – עיקר ההבדל

יו"ד סימני עוף טהור הלכה ד' אות ב' – ועל כן העופות טמאים הם כ"ד (עשרים וארבעה). כי כל המחוקקים בהכמת הטבע, הם עוסקים בתורה שבכתב בכל כ"ד ספרי המקרא, כי טוב בעיניהם המליצה שלהם, אבל הם מפרשים הכל על פי דרכיהם ומבוכותיהם, אבל על תורה שבעל פה הם חולקים לגמרי, מחמת שבתורה שבעל פה שמסרו לנו רבותינו וזכרונם לברכה מפרש בפרוש להפך מדעותיהם וסברותיהם, כי רבותינו וזכרונם לברכה קבלו פרוש תורה שבכתב איש מפי איש עד משה רבנו, עליו השלום, כפי שמסרו לנו שהו עקר אמונתנו הקדושה, כי מתורה שבכתב אי אפשר לידע דבר בלי תורה שבעל פה כמו שמסרו לנו רבותינו וזכרונם לברכה. נמצא, שעקר השתלשלות יניקת חכמי הטבע הוא מבחינת תורה שבכתב, כי מאחר שהיא בכתב יכולים לפרשה בדעתם הרעה ולהפך דברי אלוקים חיים. אבל בתורה שבעל פה שניהם קהות, כי רבותינו וזכרונם לברכה הם מפרשים לנו בפרוש להפך מדעותיהם הרעות ועל כן באמת הם חולקים על דברי רבותינו וזכרונם לברכה שהם תורה שבעל פה, כי מתורה שבעל פה אין להם יניקה. וכן מפרש בדברי רבנו, וזכרונם לברכה (בלקוטי תנינא סימן כח). על פסוק, "אכתב לו רובי תורתך וכו', שעקר יניקת העבדים הוא משתלשל מבחינת תורה שבכתב, ענין שם. והעבדים הוא בחינת חכמי הטבע, כי הם עוסקים תמיד בהכמות אלו, אבל לא באלו חלק יעקב, כי אנו מאמינים בדברי רבותינו וזכרונם לברכה, כפי מה שמסרו לנו פרוש תורה שבכתב ומפיהם אנו חייין.

לק"ה יין נסך ג' ה' שבכתב א"א לבאר כראוי לכן יותר אפשר לטעות בהם ואילו בע"פ אפשר לבאר יותר.

### שיחות השייך לתורה זו

כפי אשר נודע הדבר אשר דבר אלינו רבנו וזכרונם לברכה בעת שגלה את המאמר שבלקוטי תנינא (סימן כח): "דע שיש חילוקים בין התורות" וכו', ומוהר"ן זכרונם לברכה, מעצם הרגשו בזכות לבבו את עמק נוראות דבריו הקדושים, עד כי בערו בקרבו בלהבת שלהבת ממש, לא יכל להתאפק, ונתן את קולו בפני כל הנצבים עליו: אולי כף הוא הפרוש מה שאמרו רבותינו וזכרונם לברכה (סנהדרין צו.): 'אין בן דוד בא אלא בהסח-הדעת', הינו שיהיה בעולם ולא ידעו כי כבר הוא. ובבאור יותר שמעתי מאבי (= רבי נחמן מטולטשין) וזכרונם לברכה, שאמר בזה הלשון: "ישחחו משיח משיח", ולבסוף הגה הוא: "מע ועט שמיסען משיח משיח, צום סוף האט איז ער" ! ורבנו וזכרונם לברכה גלה את עיניו והראה לו כי גם רב נחמן

8 יא עד כג חשיר חשפן ירושלים

אמר בן (בסנהדרין צח): אי מן חיי אגא - בסנהדרין פרק חלק איתא: כגון אגא, אבל במדמה לי מאשר שמעתי מאבי זכרוננו-לברכה, שרבנו זכרוננו-לברכה סיים אג: אגא הוא: (- שיש"ק ח"א, סעיף תמ"ח). (ראה גם שיש"ק חדש ח"ג תשיז)

אחר שאמר רבינו זכרוננו-לברכה מאמר דע שיש חילוקים בין התורות בליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן כ"ח או ענה הרב רבי נתן זכרוננו-לברכה ואמר אפשר כך הוא הפירוש מזה שאמרו רבותינו-זכרוננו-לברכה: 'אין בן דוד בא אלא בהיסח הדעת'. היינו שהיה בעולם ולא ידעו כי כבר הוא וכו' והנה הוא וכו' והודה לדבריו. ואמר שכך כתוב: (ירמיה ל, כא) 'והיה אדירו ממנו'. אחר-כך נתעורר ואמר, הלא זה כבר אמר רב נחמן (בסנהדרין צח): 'אי מן חיי אגא הוא שנאמר "והיה אדירו ממנו" וכו': (בהשמטת חיי מוהר"ן).

ככבי אור הקדמה לחלק ג' חכמה ובינה - מודעת זאת בכל הארץ, פי אמנם לא קם נביא עוד בישראל כמשה (דברים ל"ד), אבל הוא בעצמו עוד יקום לנאלנו גם מהגלות הזה פי משיח דא משה (א) ומה שהיה הוא בעצמו שהיה ביתר שאת ויתר עז, פי בא יבא ברנה גם בשער החמשים, וישיג אותו בשלמות עצום ונשגב עד שלא ירד עוד מאתו (ב) פי לעולמי עד ולנצח נצחים יעלה ויתענג בו במדרגה אחר מדרגה עד אין חקר. ועתה כפי אשר נודע הדבר אשר דבר רבנו ז"ל בעת אשר גלה את המאמר המוכא בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן כ"ח, דע שיש חילוקים בין התורות וכו', ומורנו רבי נתן זצ"ל מעצם הרגשו בזכות לבבו את עמק נוראות דבריו עד כי בערו בקרבו פלהבת שלהבת ממש, לא יכל להתאפק, ונתן את קולו בפני כל הנצבים עליו, אולי כף הוא הפרוש מה שאמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין צו) 'אין בן דוד בא אלא בהסח הדעת', הינו שהיה בעולם ולא ידעו כי כבר הוא וכו' ורבנו ז"ל גלה את עיניו והראה לו רב נחמן אמר בן אי מן חיי אגא (ג) ועתה מאלינו נדע ונבין פחות מטפה מן הים במה שנקרא בשם נחל נובע מקור חכמה (ד), שזה הוא השם של מדת הבינה פידוע לידועי חן פי אם רבות בנות עשו חיל" להשיג השגות הנמשכות מאתה וממדת החכמה וכו', אבל להדבק ולהפיל בה בתכלית השלמות שאין שלמות אחריו, לא יקום עוד בישראל זולת "העלית על כלנה", פידוע ומוכן כל זה בספרי אמת ואנכי העני בדעת בשמעתי ובהבינותי בכל זה, תמכתי יתדותי בפקדת רבנו ז"ל אשר פקד וציה על כל אחד לחידש בתורה עד מקום שדי שכלו מגעת, וסבותי את לבי לתור ולחפש בכל הדברים הרומזים על בינה עלאה, ונשאתי את עיני ואראה פי ברבם ככלם מרמז ונסתר כבוד שמו (של רבנו ז"ל) הקדוש והנורא (ה) בדרך ומנין, כאשר הצבתי אותם לעיניך זה אחר זה א פי בראשונה נבא בחשבון תבת בינה אשר השיג אותה בשלמותה ובמלואה, ותבית ותראה רמז נפלא, פי על בן במלוא פנה "בית יוד נון הי" (553) מכון במספר "נחמן בן שמוחה" מכון ממש:

וראה שם שיחות וספורים אות לו - שהביא דברים הנ"ל בשנוי לשון קצת. מודעת זאת בדברי האר"י ז"ל אשר יבאר לקמן, כי אמנם אשר לא קם נביא עוד בישראל כמשה, אבל הוא בעצמו עוד יקום לגאלנו גם מהגלות הזה. כי משיח הוא משה ומה שהיה הוא בעצמו שהיה ביתר שאת. (ואם מדברי האור"ח ז"ל לא משמע הכי. אבל כבר נודע שכל היראים והחרדים לדבר ה' תפסו בענינים כאלה לעקר גדול ועצום דברי האר"י ז"ל, אשר קבל תורה מפי אליהו כור לטוב) כי בא יבא גם בשער החמשים, וישיג אותו בשלמות עצום ונשגב עד שלא ירד עוד מאתו. (ועל אודות שאמרו חכמינו ז"ל "שלח נא" וכו' שאינו גואלם לעתיד, הבט נא וראה מה שמובא בשיחות הר"ן בסימן נ"ד בענין גלגולים, ומובא גם בשאר ספרי אמת, שאין הנשמה מתגלגלת כמו שהיתה, רק זה הנפש עם זה הרוח וכו'. כי בזה תבין שלא סתרו זה את זה מאמרי חכמינו ז"ל האלה.) ועתה כפי אשר נודע הדבר אשר דיבר רבנו ז"ל בעת שגילה את המאמר שבלקוטי תנינא סימן כ"ח, דע שיש חילוקים בין התורות וכו'. ומוהר"ן ז"ל מעוצם הרגשו בזכות לבבו את עומק נוראות דבריו הקדושים, עד כי בערו בקרבו כלהבת שלהבת ממש, לא יכול להתאפק, ונתן את קולו בפני כל הנצבים עליו, אולי כך הוא הפרוש מה שאמרו חכמינו ז"ל 'אין בן דוד בא אלא בהסח הדעת', הינו שהיה בעולם ולא ידעו כי כבר הוא. (ובבאור יותר שמעתי מאבי ז"ל שאמר בזה הלשון: מע וועט שמיסען משיח משיח, צום סוף האט איז ער וישוחחו משיח משיח, ולבסוף הנה הוא.) ורבנו ז"ל גילה את עיניו והראה לו כי גם רב נחמן אמר כן, אי מן חיי אגא (בסנהדרין פרק חלק איתא 'כגון אגא', אבל כמדומה לי מאשר שמעתי מאבי ז"ל שרבנו ז"ל סיים אז אגא הוא.) ועין בחיי מוהר"ן בשיחות השייכים להתורות שיש צדיק שהוא כלול מתרין משיחין יחדו. וכפי הנראה ומבואר מדבריו הקדושים בעל פה שאלה הדברים סבבו על רבנו ז"ל בעצמו. ושאל על פי שנמצא בו גם מנשמת בן דוד, היה העיקר מצד משיח בן יוסף. ושאל על פי שגם האר"י ז"ל ועוד מיחידי הדורות היו מצד משיח בן יוסף, אבל בו נתקים מאמר הכתוב (שבשבח התלמיד חכם שנקרא בשם אשת חיל) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה.

עלים לתרופה מכתב קסו - וימלא פיהם חפץ של המתנגדים שמעלילים שקר מפרסם ואומרים שחס ושלום אין אנו מאמינים בתורה שבעל פה, תפח רוחם ונשמתם, הלא אנו לומדים פוסקים וארבעה שלחן ערוך בכל יום והוא הנהיגה קדושה מרבנו זכרוננו לברכה שהזהיר מאד על זה כמפרסם וכנדרסם בספריו הקדושים, ומי הוא שגלה כל כף סוד תורה שבעל פה כמו רבנו זכרוננו לברכה שאמר שיקר ההבדל וכו' ושעל ידי זה יכולים להפיר איש ישראל (כמוכא בליקוטי מוהר"ן תנינא סימן כ"ח) מה נאמר ומה נדבר האלקים מצא את עונינו, אף בענין זה שהם מעלילים עלינו אין אנו חייבים כלל, ישלם ה' לעושי רע כרעתו, ויכניע ויפיל כל השונאים והרודפים תהתינו מהרה ויחמל עלינו בהמלתו למען שמו הגדול והנה מגדל הצער איני יודע מה לכתב לך.

**הקדמה**

נראה שיסוד התורה הזו הוא כיצד להכיר ישראל בין המון גויים, ואע"פ שחז"ל (יבמות עט.) אמרו כמה סימנים כגון רחמנות גמילות חסד ובישנים, כי באמת מצד נשמות ישראל ההבדל עצום, שישראל בשרשו כולו טוב, וגוי בשרשו כולו רע, כמבואר בחסד לאברהם<sup>2</sup> שנשמות הגויים הם מזיווג הסי"מ ונוקביה לילי, ועל כן

<sup>2</sup> חסד לאברהם (אזולי)- מעין ו' נהר ה' - לבאר סוד נשמות חיצוניות וערב רב: - הנשמות החיצוניות הם ממש נשמות מלילי"ת וסמ"אל, והם סוד ערב רב, שהם נשמות עיקרם נתנות לשבעים שרים להוליד בנים זרים, ואלו הם העכו"ם, אמנם אילו לא חטא אדם לא היו ראיות להתגלגל בבני אדם מפני שאין להם לחיצונים חלק בשיעור קומת האדם, אמנם כשחטא אדה"ר הטיל נחש זוהמא בחוה נשמה רעה מכשכשת במעיה, וכשבא אדם הראשון על חוה הגשים וברא גוף לאותה הנשמה הטמאה ונולד קין, אמת שהיו בו ניצוצות טובות מפני אדם וחוה שהולידוהו והם מצד הקדושה, ולזה יצא ממנו צד טוב כדכתיב קניתי איש את יי, שראה תיקונו בחבר הקני נפרד

נשמותיהם הם הרע בעצמו, ומה שנחלקו לשבעים אומות כיון שבכל אחת יש מידה רעה אחת מהשבעים שגוברת בה יותר וממנה חיותה. (ראה תורה קא שם הארכנו בזה) ומה שרואים גוי עם מדות טובות ולהפך ישראל עם מדות רעות אין זה בעצם אלא מתערובת הרע וטובו שבחטא אדה"ר/י<sup>1</sup> אלא שהתגברה התערובת ויש לפעמים גם גוי רחמן וישראל אכזר, ואעפ"כ להכיר מי הוא יהודי צריך לזה לדעת איזה תורה לא ניתנה להיכתב וצריך ללמוד רק בעל פה, ואיזה תורה ניתנה להכתב, ומסתמא כוונת רבנו לא רק ליהודי מומר או תינוק שנשבה בין גויים או ניצוץ יהודי החבוי בגוי, דהיינו בין קדש לחול, אלא גם בדקות יותר להבחין בין קדש לקדש, להכיר ירא שמים בין עמי הארץ או עוד יותר בדקות להכיר צדיק אמיתי בין שאר צדיקים, לזה צריך הבחנה מיוחדת שזוכים לה ע"י שידועים איזה תורה ראויה להכתב ואיזה תורה אינה ראויה להכתב. (וספק ראייה לזה ראה לקמן ממה מוהר"ן התלהב)

### תורה שבע"פ אי אתה רשאי לומר בכתב

העניין הזה שבשצדיק אומר תורה, הוא צריך להיזהר מאד לומר באופן שכל אחד ישמע רק את הראוי לו, רבנו דיבר מזה כמה פעמים/י, ראה תורה מז תנינא ותורה קלד ובספר המדות/י, אלא ששם דיבר מאמירת תורה, וכאן ובתורה לב תנינא/י מדבר על כתיבת תורה, אבל כיון שדיבר שם מאמירה ברבים הרי זה ככתיבה שגלויה לכל. אמנם החידוש שם שגם בבחי' כתיבה יש חכמה גדולה מאד כיצד לומר ברבים, והכי נמי לכתוב, באופן שכל אחד לא יבין יותר מהראוי לו, שזו כבר אמנות שבכתיבה עצמה, ולא רק להבדיל בין מה שראוי לכתוב ללא לכתוב, ובעניין הדקדוק להבחין, אפילו בתיבה אחת, אם מותר לכתוב או צריך להשמיט כדי שתשאר בבחי' בע"פ, ראה סוף תורה נז/י מה שכתב מוהר"ן, שחסר שם כמה תיבות בכתב יד רבנו, שבכוונה

מקין הטוב הוא ונתגייר אמנם צד הנשמה הרעה, ולכך משם נטלו חוץ אלו החיצונים להתגשם בגוף ולהיות להם חלק באדם, ואלו הם נשמות בישראל, לפעמים ע"י הזיווג המכוּעַר בני ט' מדות וכיוצא, ואלו הם רובם רעה, והם אחריתם לרעה שעוזבים אביהם ואמם הקדושים, והולכים לאב ואם הטמאים והם משתמדים, ואלו הם הנולדים לריק ולבהלה ונעשים בנים לנכרית לילית הרשעה, ואלו הם בנים זרים כולם לרעה, ועכ"ז יש בהם צד טוב לפעמים, ולזה יתגלגלו ויתגיירו:

<sup>2</sup> עיין שערי הלשם ח"ב סימן ו ישראל, אדה"ע, ע"ר אות ד' - יש להעיר ממה שאנו רואין שיש גם באומות העולם פלחי כוכביא כמה תכונות טובות ג"כ, והרי אנו אומרים שהם כולם מזהר הגמור, שהוא היפך הטוב לגמרי, וא"כ איך אפשר שימצא בהם איזה מדה טובה, אך לכאורה נראה פשוט שהוא ע"י התערובות כי ע"י שבסיבת החטא נתלבש הרע עם וזהמת הנחש באדם וזהו ויוצאים כל א"ה ג"כ רק מאדם ותולדותיו והרי נתערבו בו עם שורש נשמת ישראל שבו יחד ונתערב הרע בהטוב והטוב בהרע ועי"ז נמצא כמה תכונות ומדות טובות באומות עולם פלחי כוכביא ג"כ, וכן כמה תכונות ומדות רעות בישראל ג"כ. אמנם נודע הוא שכל ענין אשר סיבתו הוא התערובות הוא אינו בעצם אלא רק במקרה כי הרי הוא מתחדש ונעשה בו רק ע"י שנעשה מורכב מזולתו וא"כ נמצא שכל התכונות טובות הנמצא באו"ה פ"כ הוא רק במקרה כי העצם שלהם הוא רע לגמרי. ובישראל הוא להיפך שכל התכונות רעות הנמצא לפעמים בהם ג"כ הוא רק במקרה אבל העצם שלהם הוא טוב גמור כי הרי כל שורשם הוא רק בקודש לבד וכמ"ש ישעיה נ"א הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם וע' בזה"ק חיי שרה קכ"ב ב' ובגין דאברהם ושרה לא אתדבקו ביה כו' ע"ש: (הדעה ב' ד')

<sup>1</sup> תורה מז תנינא - סכנה גדולה לומר תורה...ומי שלא יכול לומר תורה באופן שכל אחד לא ישמע יותר מהראוי לו אסור לו לומר תורה. ובתורה קלד עבודה גדולה לומר תורה אפילו ליחיד כ"ש לרבים ויכול לגרום לרב פגם ניאוף ממש. ובתורה נט אות ה' חכמים יזהרו בדבריהם. ועיין גם תורה יח תנינא בדברי תורה של מנהיג מפרסם יכול לעבור בכל רגע על נאף גנב רצח. ועיין תורה ס' אות ז' צריך לשמור עצמו מתלמידים שאינם מהוגנים אך א"א לבשר ודם להשמר ע"כ העצה שיהיה לימודו ללמוד לשמור ולעשות ואז הקב"ה ישמור אותו שתלמיד שאינו מהוגן ישכח דבריו. ובתורה סז אות ח' - עצה לתלמיד שע"י שיכבד זקן ששכח תלמודו זה בחי' רעמים שעל ידם מתחלקים מימי תורה לכל מקום כראוי ועי"ז יזכה לקבל כראוי מרבו. גם עיין תורה ז' תנינא אות ז' שהצדיק עיקר שלימותו שידוע ללמד דעת לכל אחד כפי מדרגתו לדרי מעלה מה חמית ולדרי מטה מלא כל הארץ כבודו ובדקדוק הלשון שם בהמשך דהיינו כלליות בן ותלמיד משמע שצריך לעשות זאת בדבור אחד. עוד עיין בזה תורה סח תנינא שכתב כנ"ל ושזה עיקר שלימותו ובסמוך לזה כתב שבלא זה אינו צדיק כלל. ובהקדמת הזוהר דף א: מה חמית מה פשפשת. ועיין רמב"ם ע"ז פ"א ה"ג שאברהם אבינו היה מודיע לכל א' וא' כפי דעתו. ועיין שמות יט ג' כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבניי ועי"ש קושיית אור החיים דלא מצינו ששינה הלשון ועפ"י המבואר כאן מובן שאמר באופן שכ"א שמע רק את הראוי לו.

ועיין בן יהוידע על בכורות דף נו: ..... מ"ש בזה"ר סבא קדישא דמשפטים, בר יוחאי ידע לאסתמרא אורחוי, פירש רבינו האר"י ז"ל בשער מאמרי רשב"י ז"ל, דע כי נשמות הצדיקים יש בהם שהם מבחינת אור מקיף, ויש שהם מאור פנימי, וכל אותם שהם מצד אור המקיף יש בהם כח לדבר בנסתרות ובסודות התורה דרך כיסוי והעלם גדול כדי שלא יובנו אלא למי שראוי להבינם, והנה רשב"י ע"ה היתה נשמתו מצד אור המקיף, ולכן היה כח להלביש הדברים ולדרשן באופן שאף אם ידרשם לרבים לא יבינום אלא מי שראוי להבינם עכ"ל.

<sup>2</sup> ספר המידות - ערך חדושי דאורייתא חלק שני אות יא. צריך אדם לשמור מלומר דברי תורה בעת ובמקום שאינם נשמעים, ואפלו בעת ובמקום שנשמעים, צריך לשקל אותם כמה יאמר, שלא יהיה בבחינת "כל רוחו יוציא כסיל". כי על ידי זה מביא חולאת שקורין "גישויליכין", כי החולאת הזאת בא על ידי התגברות המים שבדם, וזה "לעשות לרוח משקל ומים תכן במדה":

<sup>1</sup> תורה לב תנינא עי"ש שיש שצדיקים יודעים פנים בתורה אבל מעלימים אותה לפעמים ע"י שמעלימים עצמם ולפעמים רק כותבים ולפעמים כותבים ושורפים וטעם שאסור לגלות יותר מדאי כי יש רוח משיח מרחפת על פני התורה הכתובה שמקנא קנאת ה' כשמגלים תורה ובני אדם לא מתעוררים על ידה לתשובה, שזה בחי' ניאוף וסטיה מהקב"ה שעל זה עיקר קנאת המשיח. ועוד גם צריך שישרפו ספרים כדי שע"ז כנגדם ישרפו ספרי המינים כדי לשמור מקנאת המשיח ולשמור על הבחירה. נמצא שעיקר העלמת התורה היא בגלל קנאת רוחו של משיח.

<sup>1</sup> תורה נז בהשמטות - (שיף לעיל, אחר תבת על ידי בחינות שהבאתי: - בכאן דלג רבנו, זכרנו לברכה, כמה תבות שהיו פתובים בלשונו שם, בכתיבתו הקדושה. וכשנתן לי להעתיק תורה זאת, מוזק בכונה כמה וכמה תבות מכתובות ידו הקדוש, כדי שלא אעתיקם. וראיתי שהיה לו בזה פונה שלמה. וכן היה דרכו כמה פעמים, בכמה תורות, שהיה מדקדק מאד בשנתן תורתו להעתיקה, למחוק שם כמה וכמה

מחק, כי שקל בפלס כמה לגלות וכמה להסתיר ע"ש. הטעם לזה מבאר רבנו בכל תורה טעם אחר, ואצלינו מבאר שע"י שידוע מה אסור לכתוב יודע להבחין בישראל הנמצא בין המון גויים כנ"ל.

והביאור בזה נ"ל כי הטעם שאסור ללמד לתלמיד שאינו הגון ולגוי, כי הם שקועים בתאוות ועל כן לא מתעוררים ע"י התורה להמליך את הקב"ה ולשוב בתשובה, וכמבואר בתורה מזו תנינא שאפילו תלמיד הגון ששומע יותר מהראוי לו, נשאר אצלו בבחי' חכמה ולא תורה לשון הוראה, וכל שכן גוי שאצלו הכל נשאר חכמה, לכן אסור ללמדו תורה. נמצא שבכלליות זה ההבדל בין ישראל לגוי, שישראל מותר ללמדו תורה שבע"פ, כי מדותיו טובות מצד נשמתו הקדושה, וגוי אסור ללמדו כי נשמתו מג' קליפות טמאות, והתורה לא תעורר אותו אלא תישאר חכמה. ועל כן מי שידוע מה היא תורה שבע"פ ומה היא שבכתב, דהיינו מה אפשר לכתוב בלא יחשש שילמדו אותו חכמה ומה אסור, כי עיקר החכמה והמליצה והיופי נמצא בתורה בע"פ לכן בה יש חשש שיגיע שיגיע למי שאינו הגון. ומי שידוע להבחין בזה כראוי יודע להבחין בישראל המעורב בהרבה גויים אפילו נראה כמוהם, כגון ישראל מומר או תינוק שנשבה לבין הגויים.

#### ממה מוהרנ"ת התלהב

בעניין זה נראה להרחיב הרבה, שכוונת רבנו לא רק להבחין בישראל בין גויים, אלא גם להבחין בניצוץ יהודי החבוי בגוי, כי ניצוץ יהודי הוא טוב שנמשך לקדושה, ולהמליך את הקב"ה, בחי' תורה שבע"פ שמתקבלת רק בלב טוב, המתעורר ממנה להמליך את הקב"ה. ומסתמא גם להבחין בין ישראל ירא שמים לפושעי ישראל, כי כל רע שבישראל הוא בחי' שיעבוד גלויות תחת מדות הגויים (כמבואר בתורה לו וקא) והוא בגדים הצואים, דהיינו מדות רעות של הגויים. ונראה שיש בזה בחינות רבות ואפילו צדיק אמת בין שאר צדיקים ניכר ע"י השגה זו. ועיין בשיחות הנ"ל מה שמוהרנ"ת התלהב ופירש שמשיח יתגלה בהיסח הדעת הכוונה שפתאם יגלו שהוא כבר פה. ואולי אפ"ל שמוהרנ"ת הבין שהשגה זו תתגלה בבוא העת ורק ע"ז יתגלה המשיח, שפתאם יתברר שהנה הוא כבר כאן עמנו זמן רב רק שלא ידענו להכירו בין שאר הצדיקים, כי לא היה לנו את ההשגה הזו לדעת איזה תורה ראוייה להכתב ואיזה צריכה להשאיר בע"פ. כי בכל דור יש צדיק שראוי להיות משיח ובעוונות הדור אינו מתגלה, אבל כשיגיע הזמן להתגלות אזי אולי תתגלה השגה זו<sup>1</sup> הווי למי שראוי להגאל. (אלא שצ"ע מדוע שתתגלה פתאם חכמה זו. ואמנם יש דוחים ששם בשיחה מוהרנ"ת התפעל מעצם התורה שהבין שרק משיח יכול לומר חרוש כזה נפלא, אבל גם זה נ"ל דוחק)

עם כל הביאורים עדיין תורה זו סתומה מאד ונראה שקיים בה רבנו את הנאמר בה שנוהר מאד שלא לגלות בכתב יותר מהראוי, דהיינו לפי השגתו שידע היטב מה ניתן להיכתב ומה לא, לכן אולי מוהרנ"ת שמע בעל פה הרבה יותר ממה שכתוב כאן ועל כן התפעל כל כך דהיינו ממה ששמע ולא נכתב.

עיקר הקושי בתורה זו הוא להבין את הקשר בין הסיבה והמסובב, כיצד ע"י שמכיר איזה היא תורה שבע"פ שאסור לכתוב, מכיר ישראל בין האומות.

#### עת לעשות לה' הפרו תורתך

ההבדל בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ מבואר במפרשים, שהכתב הוא מדויק מאד בבחי' מעט המכיל את המרובה שרמוז בו כל התורה שבע"פ בהעלם המתגלה ע"י י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, והגילוי הוא תורה שבע"פ<sup>1</sup> שבכוונה העלימו אותה בכתב כדי שלא תתגלה לתלמיד שאינו הגון ולגויים. ומהמבואר כאן שצריך הבחנה להכיר מה לכתוב ומה לא, מבואר שהכוונה לא רק לכ"ד ספרים הידועים, אלא גם לחלק תורה שבע"פ

תבות שהיו מְכַרְחִים לְהַעֲנִין מֵאֵד, וְדָלַג בְּאֲמָצֵעַ, כִּי לֹא רָצָה שִׁתְּגַלֶּה אֵלָיו הַדְּבָרִים. וְהִמְעִין הֵיטֵב בְּאֵלֹו הַמְּקוֹמוֹת, יוֹכֵל לְהִבִּין שְׁחָסֵר שָׁם בְּאֲמָצֵעַ הָעֵנָן. וְגַם בַּתּוֹרָה הַזֹּאת יְכוֹלִין לְרִאֲוֹת קֶצֶת, כִּי כָתֹב וְכָשִׁיפֹל וְכוּ' עַל יְדֵי בְחִינּוֹת שֶׁהִבְאֵתִי. וְאִין זֶה דֶּרֶךְ לְשׁוֹנוֹ. אִךְ כֹּל זֶה הִיָּה אֲצִלּוֹ כְּתוּב הַדּוֹר מְבַאֵר הֵיטֵב. אִךְ בְּכוֹנֵה מְדִיקֵת דָּלַג בְּאֲמָצֵעַ כִּי כֹל דְּבָרָיו הַקְּדוּשִׁים הָיוּ בְּפִלְס וּמִשְׁקֵל גְּדוֹל, מֵה לְגִלוֹת וּמֵה שְׁלֵא לְגִלוֹת. וְאֲפִלּוֹ תְּבָה אַחַת יִתְּרָה, הִיָּה מְדַקְדֵק עָלֶיהָ שְׁלֵא לְדַבֵּר אוֹ שְׁלֵא לְהַעֲתִיק. כִּפִּי מֵה שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ עַל פִּי הַשְּׁגָתוֹ הַעֲצוּמָה, שְׁאִין צְרִיכִין לְגִלוֹת זֹאת. וְעִין בְּסוּמָה בְּסִימָן נ"ח אוֹת ט, מֵה שֶׁכְּתוּב שָׁם כִּי הַגְּדֵלָה שֶׁל הַכְּשָׁרִי הַדּוֹר הִיא בְּחִינַת כְּלִי אֵל הַתְּחַדְּשׁוֹת הַתּוֹרָה בְּבְחִינַת וְאֵלָיו וְכוּ'. וְשָׁם נִכְרַח הַחֲסָרוֹן לְעֵינַיִם. וְעַתָּה עַל פִּי הַנִּזְכָּר תִּבִּין הַדְּבָר, כִּי שָׁם מְחַק כְּמֵה תְּבוֹת בְּאֲמָצֵעַ הַתּוֹרָה. וְכֵן בְּאוֹתָהּ הַתּוֹרָה שֶׁבְּסִימָן נ"ח הַנִּזְכָּר מְחַק מְקָרִים גַּם כֵּן כְּמֵה וְכְמֵה תְּבוֹת וְעֵינַיִם, בְּשֶׁאֵר מְקוֹמוֹת שְׁאִין נִכְרַח כָּךְ. וְכֵן אַחַר כֵּן בְּסִימָן נ"ט שָׁם גַּם כֵּן מְחַק בְּאוֹת ו' אַחַר זֶה פְּרוּשׁ: בֵּית וְהוֹן וְכוּ' שֶׁהָאֲבוֹת הָיוּ מְגִירִים גְּרִים וְכוּ'. שָׁם מְחַק כְּמֵה וְכְמֵה תְּבוֹת. וְכֵן בְּשֶׁאֵר מְקוֹמוֹת בְּאוֹתָהּ הַתּוֹרָה וְכֵן הִיָּה בְּכְמֵה וְכְמֵה תּוֹרוֹת שֶׁנִּתְּן לְהַעֲתִיקָם כְּנ"ל. וְהַדְּבָרִים עֲתִיקִים:

<sup>1</sup> צ"ע כי אמרו חז"ל מה שהיה הוא שיהיה ר"ת משה, ורמוזו שגאולה אחרונה תהיה כמו הראשונה שגאלו ממצרים מי שהתבטל למשה רבנו, ואע"פ שמשך רבנו הסתיר עצמו היתה עליו העלמה כמו על כל צדיק אמת שעל כן רק לכל היותר חמישית מעם ישראל הסכימו לצאת עמו למדבר. וצ"ע לכאורה ההבדל בין היוצאים לנשארים לא היה שהיוצאים זכו להשגה מיוחדת להכיר את משה אלא הרגשת הלב בלבד, וכמו בכל הדורות שאנשי הצדיק האמת הם מעטים ולא דווקא חכמים, אלא להפך עפ"ר הם הפשוטים יותר. ואולי בזה יש חילוק בין גאולה ראשונה, שאז היה להם סימן שצדיק שיאמר פקד פקדתי הוא הגואל, ושם לא אמרו שיבוא בהיסח הדעת, ואילו בגאולה אחרונה אמרו חז"ל שיבוא בהיסח הדעת. וביאר מוהרנ"ת שפתאם יגלו שהנה הוא כבר כאן. ואם היא הרגשת הלב הרי לזה כבר זכו המקורבים אליו לפני שיתגלה, כמבואר בשיחה הנ"ל שהתכוון לרבנו אע"פ שכבר היו לו מקורבים, משמע לפ"י שבבא העת הגילוי יהיה בברור יותר ולרבים יותר, וזה צריך להשגה לכאורה וצ"ע.

<sup>2</sup> ראה לקמן בשם ספר באר שבע שנחלקו בזה התנאים בגמרא. אבל נראה לי לפי המבואר כאן ומפורש בלק"ה הלואה ד' ד' שזה נכלל בתורה שבע"פ.

אחרי שהתירו לכתבה מהכתוב עת לעשות לה' הפרו תורתך, שעדין בכל דור יש תורה שאסור לכתוב כדי שלא יהיה בה אחיזה לתלמיד שאינו הגון, שהמלמדו כוורק אבן למרקוליס (כמבואר בגמרא), ופוגם בברית (כמבואר בתורה קלד) וכ"ש לגוי. וממה שהתירו כנ"ל משמע שבגלל ירידת הדורות כבר אין כל כך חשש לגלות מה שבדור קודם היה יכול להזיק, וכגון המשנה שרבי כתב בסוף ימי התנאים, כי כמה מאות שנים אחרי החורבן, המשנה כבר נהפכה לבחי' תורה שבכתב, לכן הותר לכתבה, אבל לא הגמרא, ואחרי כמה מאות שנים גם גמרא כבר הותר, כי גם היא נהפכה לבחי' תורה שבכתב, כי גם להבין אותה כבר היה צריך מפרשים שפירשו בעל פה, וכך כל כמה דורות הוצרכו לעוד פירושים ואזי הקודמים נהפכו לבחי' כתב והחדשים בחי' ע"פ. עד שבדורות אחרונים כבר כמעט אין תורה שבע"פ, כי כל כך ירדו הדורות שכמעט אין חשש שילמדו אותה הגויים, וגם בלא זה כבר לא ניכר כלפי חוץ הבדל בין ישראל לגויים, כמבואר בלק"ה<sup>1</sup>/ שזה הטעם שאסור לכתוב תורה שבע"פ.

בהבדל בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ נראה שמוהר"ן הרחיב את העניין הזה הרבה יותר. עיין לק"ה הלואה ד' ז' שמבאר שתורה שבכתב לתורה שבע"פ הם בחי' תפארת ומלכות, דהיינו זכר ונקבה, וכשלא ניכר ההבדל ביניהם זה בחי' שהם דבוקים אחור באחור, כמו שהיו בתחילת הבריאה, וצריך לזה ניסור, שנעשה ע"י ברור ניצוצות שעדין לא נתבררו מחטא אדם הראשון. ומשמע מדבריו שכל דבר תורה סתום ולא מובן הוא בחי' תורה שבכתב, וכל ביאור אמיתי שמבארים בו הוא תורה שבע"פ. ולפ"ז נראה שכל דבר תורה שהוא סתום ומתבאר רק ע"י העיין בו הוא בחי' כתב שמותר לכתוב, ולומר ברבים אבל כל ביאור אסור לכתוב. ולפ"ז נראה שגוי אחיותו בכתב דהיינו רק במה שכתוב ואין לו את הכח לברר ולעיין ולהבין יותר ממה שכתוב שזה שייך רק לישראל. נמצא שלימוד בבקיאות הוא בחי' כתב ולימוד בעיין הוא תורה שבע"פ שמנסר מתורה שבכתב ועי"ז ניכר ההבדל בין ישראל לגוי. ועי"ש שעיקר ביאורי התורה הם להתחזק באמונה<sup>2</sup>/, וזה לא שייך לגוי, כי אמונת הגוי היא רק בכלליות ורק לישראל יש אמונה פרטית חזקה שמאמין רק בכח אחד של הקב"ה, אבל גוי מאמין בהקב"ה בכלליות אבל למעשה עסוק תמיד בכוחות הטבעיים וחכמות חיצוניות.

כיון שרק צדיק גדול יודע מה ניתן להכתב ומה אסור, האם הכוונה שמי שאינו יודע שלא יכתוב כלל. מבואר בספרים שאדם צריך לכתוב מה שמתחדש לו ולגלות לאחרים כי הוא הצינור לחידושים אלה וגילו לו כדי שילמדם לכלל ישראל, וע"כ מחויב לכתבם<sup>3</sup>/ דאל"ה נחשב גזל הרבים<sup>4</sup>/ וכנביא הכובש נבואתו<sup>5</sup>/, ומתחייב בנפשו<sup>6</sup>/, וכמבואר במהרש"א (בי"ב י:)<sup>7</sup>/ שעל זה נאמר אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. על כן נראה שעיקר ההבחנה צריך דווקא בחידושי תורה של צדיקים גדולים מאד שמורידים תורה חדשה ממקום עליון ביותר, כגון הזוהר הקדוש שהותר רק לרשב"י לכתוב ואע"כ נעלם מהעולם כמה מאות שנים, ואע"פ שנכתב בלשון המובנת רק ליודעי ח"ן, וכך גם כתבי האריז"ל. דהיינו תורה שהיא הקדמות<sup>8</sup>/ ומעט המכיל את המרובה<sup>9</sup>/ כמו הליקוטי מוהר"ן של רבנו, תורה כזו צריך זהירות גדולה שלא לגלות יותר מדאי כדי שהיא תישאר בחי' כתב ולא יכנס בה בחי' הבע"פ דהיינו ביאור שניכר בו החכמה שאז יש סכנה שתלמדי שאינו הגון ילמד אותה כחכמה ולא כהוראה וכנ"ל. (אבל באמת זה דוחק וצ"ע)

### למעשה

<sup>1</sup> לק"ה הלואה ד' אות ז' ובילקוט שמעוני על הושע פרק ח' רמז תקכה (ראה לקמן)

<sup>2</sup> צ"ע הרי אמונה היא היכן שלא מבין וכיצד יתכן שדייקא ע"י עיין זוכה ליותר אמונה מבקיאות. אבל פשוט שאמנם מה שתוסם צריך אמונה אבל את הכח להאמין מקבלים מהעיין, כי אמונה בלא דעת היא אמונת נשים כמבואר בתורה רנה ובקל נופלים ממנה.

<sup>3</sup> ראה גם תורה סא וצ"ע אם כל חדוש צריך לכתוב א"כ מה נשאר בע"פ.

<sup>4</sup> ראה ספר חסידים אות תקל. וראה פלא יועץ ערך חידוש שעתיד ליתן את הדין על כך שגילו לו חידושי תורה ולא כתבם. וראה שבת מוסר פ"ב אות כו שהוא חיוב כמו פרו ורבו.

<sup>5</sup> מהר"מ הכהן מגורי האריז"ל בהקדמה לספרו שפתי כהן על התורה.

<sup>6</sup> חיד"א על אבות כל השוכח דבר אחד ממשנתו מתחייב בנפשו ובהערות ברית עולם לחיד"א על ספר חסידים תקל הנ"ל

<sup>7</sup> מהרש"א על בבא בתרא דף י: - שהיו אומרים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו כו'. יש לפרש כי עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא מכתבית יד אשר על כן נקראו החכמים סופרים:

<sup>8</sup> שיחות מוהר"ן - סימן ר' - אמר: כל התורה שלי היא כולה הקדמות:

שם סימן קצט - אמר: אין מי שיוכל להבין בהספר (הינו בספר ליקוטי מוהר"ן) כי אם מי שיכול לומר כל תורה ותורה פנים ואחור:

<sup>9</sup> שם סימן רא - אמר: כל תורה ומאמר שאומר יכולין לילך ולעבר בו כל תורה נביאים וכתובים, ותורה שבעל פה:

שם סימן רד - אמר: שמי שבקי היטב בתורתו ובשיחותיו הקדושות דהיינו בספריו הקדושים. ראוי לו למצא כל שיחות העולם בתוך תורתו הקדושה. ואין שום שיחה וענין בעולם שלא יוכל השלם למצא בתוך תורתו. (פרוש כי בודאי באמת בכל הדבורים ושיחות של העולם, בודאי יש בהם תורה בעולם. אבל אין מי שיזכה לגלות זאת, לידע הנסתרות שנעלם בשיחות בני אדם, כי אם אנשים גדולים במעלה מאד מאד. אבל על ידי התגלות תורתו הקדושה והנוראה של רבנו זכרוננו לברכה, מי שבקי בספריו היטב היטב, ויש לו שכל קצת, יוכל למצא בכל שיחות העולם רמזים בהתורה הקדושה. אפילו אם לא יהיה גדול במעלה ביותר) (עיין גם לק"ה נטילת ידיים ו' נו):

נראה עיקר המבואר כאן היא השגה גבוהה של צדיקים גדולים וצ"ע מה רבנו רוצה ללמד אותנו בתורה זו (כידוע שרבנו כינה אפיקורס את מי שאמר שהתורה שלו גבוהה מדאי<sup>ט</sup>). ונראה כלל בכל התורות שגם לדעת את גודל ועוצם מדרגת הצדיק האמת שזכה לכל ההשגות האלה זה ידיעה חשובה מאד לעצמה כדי להתחזק בביטול אליו. והנוגע לנו נראה שהעיקר לדעת שיש הבדל עצום בין ישראל לגוי, ושזה פגם גדול מי שכופר בזה. גם כי בוודאי כדי להכיר יהודי בין הגויים בהכרח תחילה להאמין בהבדל העצום שיש בין יהודי לגוי, שזה הבסיס להכיר בין יהודי לגוי, תחילה בהבדל הרוחני שמצד נשמתם גוי נשמתו טמאה ויהודי נשמתו קודש, ואח"כ גם בגשמיות כמבואר כאן שע"י שיודע מה ניתן להכתב יכול להכיר יהודי אפילו כשהוא לבוש בבגדים צואים הרבה דהיינו מדות רעות של גוי, אעפ"כ להכיר שהוא יהודי ושכל הרע אצלו לבוש בלבד, ולא גוי שאצלו הרע הוא בעצם.

עוד נראה כי תורה שבע"פ היא לא רק מה שנעלם בכתב, אלא גם כל מה שאדם מבין מדעתו ומכוון לאמת, בביאור התורה שבכתב שהיא בחי' תורה באה מלמעלה ברוח הקודש, והביאורים שמבארים המפרשים דהיינו מה שנברא מחדש למטה את התורה שבכתב היא תורה שבע"פ. נמצא שגם בבחי' הבחירה גוי רוב הבחירה שלו היא בחי' כתב הבא מלמעלה, ורק בחי' מצומצמת בז' מצוות בני נח היא ממנו, אבל ישראל הבחירה שלו היא תורה שבע"פ הבאה מלמעלה בכל מעשה שעושה. כי גוי נשמתו מג' קליפות טמאות ואין לו נשמה כנגדן לבחור בטוב אלא נפש שכלית, אבל יהודי יש לו נשמה קדושה חלק אלוק' שבכוחה להתנגד ליצה"ר שבו בכל רגע וכל מעשה, ולהכניעו עד שיתבטל ממנו. ולפי' אולי אפשר לבאר במליצה מדוע ישראל בחי' תורה שבע"פ וגוי תורה שבכתב כי מה שישאל יעשה לא ניתן לכתוב, שכיון שיש לו בחירה על כל דבר זה תלוי בו אם יעשה או לא, אבל גוי ניתן לכתוב את רוב מעשיו כי הבחירה שלו מצומצמת, שכמעט כל מעשיו ידוע שיעשה כתאוותו ולא יתגבר עליה.

#### קושיות

א. בשיחות הנ"ל מבואר שמוהרנ"ת התלהב מאד כששמע את התורה הזו ומצא בה רמז שרבנו הוא המשיח, וצ"ע מה הקשר? אולי בתורה זו דייקא קיים רבנו במיוחד את העניין הזה לדקדק שלא לכתוב יותר מדאי אלא רק לדרוש כי הבין שרובה ניתנה לדרוש ולא ניתנה לכתוב, ומה שמוהרנ"ת התלהב כל כך היה ממה שאמר בע"פ ולא כתב. אבל יותר נ"ל התירוץ שלהכיר יהודי בין גויים זה כולל גם להכיר צדיק בין הרבה יראי שמים וגם להכיר משיח בין שאר הצדיקים. ולכן אע"פ שכשיודע איזה תורה ראויה להכתב גם יודע להבחין בגוי בין ישראל (כמבואר בפנים שכתב וכן להיפך) אבל מזה לא מדבר רבנו אלא העיקר להכיר ישראל בין הגויים ובזה יש הרבה בחינות. ולכן מוהרנ"ת התלהב כל כך כי הבין שאפשר שבבא העת אזי פתאם נזכה לשכל הזה, ואזי פתאם נגלה שמשיח כבר כאן נעלם בין הצדיקים ורק עכשיו זכינו לשכל להכיר אותו. (כך נראה לתרוץ בדוחק אבל באמת קשה מדוע שפתאם נזכה לשכל הזה. אמנם אפשר לדחות שמוהרנ"ת התלהב מעצם החידוש שבתורה וסבר שרק משיח יכול לומר כאלה תורות, לכן אמר אפשר שמשיח כבר כאן, אבל גם זה דוחק)

ב. ע"י שיודע להבחין בן התורות יודע להבחין ביהודי בין הרבה גויים – צ"ע הרי אמרו ביבמות עט. ג' סימנים בישראל בישינים רחמנים וגומלי חסדים. (וראה בספר 102 ספורים ששינו לאנשים את החיים סיפור 51 שסיפר רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על יהודי שנודע לו יהדותו ע"י גוי אביון שונא יהודים שאמר לו: רחמנות כמו שלך יש רק ליהודים, לכן איני רוצה לקבל ממך). אפשר כונת רבנו שמכיר בהסתכלות בעלמה ולא שרואה מעשיו. אבל צ"ע אולי מקושיא זו למד מוהרנ"ת שעומק כוונת רבנו הוא גם להכיר צדיק האמת בין שאר הצדיקים, לכן מוהרנ"ת התלהב כל כך כששמע תורה זו כי הבין שע"י השכל הזה אפשר שפתאם יתברר שמשיח כבר כאן רק שלא הכרנו אותו כי לא ידענו להבדיל כנ"ל.

ג. צ"ע אם כוונת רבנו שמכיר לפי מעשיו הרי כנ"ל יש בהם ג' סמנים, אלא צ"ל שבראיה בעלמא, וצ"ע הרי יש חכמת הפרצוף כמבואר בוזהר יתרו על ואתה תחזה, ועיין תורה עב תנינא. וראה בשבחי האריז"ל (ד"ה וכשהיה בן ז' שנים) שבגיל עשרים ושמונה התחיל להכיר בפרצוף להבדיל בין צדיק לרשע בין פועל צדק לעושה רשעה, ומסתמא היה ברוח הקדש. ובמשיח כתיב (ישעיה יא ג) והריחו ביראת ה', ופרשו בגמ' (סנהדרין צ"ג) דמורח ודאין, דהיינו שמכיר בין ירא שמים לשקרן, וכ"ש שמכיר ישראל בין האומות. גם עיין אור החיים<sup>א</sup> פרשת כי תצא שיפת תואר הכוונה שבשעת מלחמה כיון שהיו עוסקים במצווה יש בכוחם להכיר

<sup>ט</sup> כמבואר בככבי אור הובא בשיש"ק ח"א רלו. ונ"ל כוונתו כיון שאמר בתורה מזו תנינא שאסור לומר תורה אלא מי שיכול לומר באופן שכל אחד ישמע רק מה שצריך לו ולא יותר, נמצא שמי שסובר שרבינו אומר תורה גבוהה מדאי, הוא אפיקורס, כי תולה חסרונו ברבנו.

<sup>ב</sup> ופרש רש"י שם – רבא אמר – מאי "והריחו" דמורח ודאין, שמריח באדם ושופט יודע מי החייב, שנאמר לא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח, ואפילו הכי ושפט בצדק דלים כגון על ידי הרחה:

<sup>כא</sup> אור החיים (דברים כא יא) וראית בשביה אשת יפת תואר – הנה מאומרו יפת תואר, משמע דוקא יפת תואר, ומאומרו וחשקת בה, דרשו בספרי אפילו בעורה, וזה מן התימיה, למה יאמר יפת תואר ויצטרך לרבות בעורה, היה לו לומר וראית אשת ולא יכתוב לא יפת תואר ולא וחשקת: וליישב הכתוב צריך להעיר בענין, למה יצו ה' כדברים האלה לטמא אדם עצמו בבת אל נכר, ובפרט בעת מעשה הנס במקום שצריך להוסיף טהרה ודביקות בה, יתיר לעשות מעשה כיעור השנאוי אצלו יתברך, וזה יפעיל הרחקת דביקותו בו יתברך, בשלמא התרת אכילת איסור מצינו לרמב"ם ז"ל (הלכות מלכים פ"ח ה"א) שנתן טעם אם ירעב, והוא טעם נכון, אבל מעשה זה יתעבנו עושנו, ורבותינו ז"ל אמרו (קידושין כא): לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ומן הראוי הוא להכניעו ולאבדו מלב עם קדוש בזמן ההוא



אשה שיש בה ניצוץ ישראל מבין שאר הנשים, ולקחנה שתתגייר. עוד ידוע סימן ליהודי שבשעת צרה צועק לה' /כ"ב. נמצא שיש כמה אפנים שעל ידם יש אפשרות להכיר ישראל בין האומות, אלא שכאן הכוונה להבחנה הקשורה להבדל בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ.

ד. מי שיודע איזה תורה ניתנה לכתוב ואיזה לא, הוא יכול להבחין בין ישראל הנמצא בין המון גויים. צ"ע מדוע לא להפך, שמי יודע להבחין בישראל בין גויים ידע איזה תורה ניתנת להכתב? משמע שיותר קל להכיר איזה תורה ניתנה להכתב מלהכיר ישראל ביום גויים. וצ"ע מדוע.

ה. מי שיודע להבחין בין וכו' – צ"ע כיון שדימה זאת למאחז"ל בגיטין ס': בעניין תורה שבע"פ ושכתב א"כ לכאורה פשוט שכ"ד ספרים הן דווקא בכתב וכל השאר דווקא בע"פ. כידוע שתורה שבע"פ התחילה בימי התנאים תחילת בית שני כשפסקה הנבואה. לפ"ז לכאורה גם הביאור הוא פשוט שבכתב היא התורה באה מלמעלה ברוח הקדש (כמבואר במגילה/כ"ב) שאסתר בקשה כתבוני לדורות ומבואר שם שכיון שנאמר ברוח"ק ראויה להכתב ולהכלל בכ"ד ספרים ולהכלל בגזרת טומאת ידים) ותורה שבע"פ היא מה שהאדם

אשר "מלכם בראשם" להלחם להם: **אכן** יסוד הדבר וסודו הוא על פי דבריהם ז"ל שאמרו שבחטא אדם הראשון נשבו כמה נשמות יקרות ביד טרא אחרת והם נשמות הגרים, וצא ולמד כמה וכמה גדולי עולם באים מהאומות, ורות המואביה תוכיח, וכמה גדולי עולם (סנהדרין צו): שמעיה ואבטליון, ואונקלוס הגר, וכאלה רבות: עוד אגלה לך סוד אחד, תמצא נשמה טהורה דבוקה בנשמה טמאה, ואין כח בטהורה להטות הטמאה להטיב והיא מונחת שם עד עת דרוו, וצא ולמד כיוצא בזה מנשמת רבי חנינא בן תרדיון שהיתה דבוקה בשכם בן חמור, כרמוז בתיבת רחב"ת ידים (בראשית לד כא) כאמור בדברי המקובלים, ומצינו שהנפש הלזו לא עשתה מפעל טוב (בחמור) ויצתה כשדבק בדינה מצאה הנפש מינה ונדבקה בו כאמרו ותדבק נפשו בדינה (בראשית לד ג), ושמור לך כלל זה: **יש** נפש קדושה בין הקליפה, שבמקום שכונתה תטה לב השוכנת בתוכו להטיב, ויגרשו חלק הרע או ימתקוהו, והם הגרים המתגיירים מן האומות מעצמן, כרות המואביה וכנעמה, וכמו שראינו בעינינו גרים שמעצמם באים ומתגיירים: והנה כבר כתבתי כמה פעמים, כי באמצעות מעשה המצוה יתלבש באדם אור השכינה ויגרש ממנו חלק הרע, כאמרו שומר מצוה לא ידע דבר רע (קהלת ח ה), ובפרט שלוחי מצוה, ועיין מה שפירשתי בפרשת שלח לך ששלוחי מצוה בעת שליחתם אפילו מיצר הרע מצותם מצילתם, וכמו כן העוסק בעבירה מתלבש בו רוח הטומאה ומעותת דרכו: .....**אלא** באה להעיר שבאמצעות היותו עוסק במצוה יגלה ה' את עיניו להכיר באשת גוי שיש בה יפת תואר, שהיא נשמה הקדושה, הנקראת יפת תואר, כי זוהר נשמות הקדושות מופלא ועצום הוא, וזאת האשה קנתה בה חלק זה הטוב, ולזה קראה הכתוב אשת יפת תואר, והכרתה היא שעל ידי שאתה רואה שאתה חושק בה, בזמן שאתה דבוק בשכינה, באמצעות היותך עוסק בשליחות מצוה כאמור, זה יעריך שלדבר טוב חשקת: ודקדק לומר בה, ולא אמר אותה, להעיר כי לא לאשה אתה חושק אלא למה שבה שהיא יפת תואר, שהיא חלק הטוב, הדומה לנפש הטהורה, וכפי זה הגם שכעורה האשה בכלל ההיתר, כי אינו חוזר יפת תואר לגולם הנגלה, כי אליו לא ימשך תאות ישראל במצב זה כמו שאמרנו:

**כב** **ראיתי בשם ר' צדוק בספרו אור זרוע**, ראייה לזה מהמשנה בכלים יז יג כל שבים טהור חוץ מכלב הים מפני שהוא בורח ליבשה. רואים ממשנה זו שאע"פ שכלב הים כל חיותו ומזונו בים אבל כיון שכשרוצים לצוד אותו הוא בורח ליבשה זה סימן שהוא שייך לחיות היבשה. הכי נמי אדם אע"פ שנדמה שכל חיותו ממדות רעות של גויים אבל בשעת צרה אם הוא בורח להקב"ה זה סימן שהוא יהודי.

**כג** **מגילה דף ז**. – אמר רב שמואל בר יהודה שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות, שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות, שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס. רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו בכוליה סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעיל רבי יונתן, שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות, שלחו לה הלא כתבתי לך שלישים שלישים ולא רבעים, עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה כתב זאת זכרון בספר, כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה. **כתנאי** כתב זאת מה שכתוב כאן זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים דברי רבי יהושע, רבי אלעזר המודעי אומר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה. **אמר** רב יהודה אמר שמואל אסתר אינה מטמאה את הידים, למימרא דסבר שמואל אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה? **והאמר שמואל אסתר ברוח הקודש נאמרה**, נאמרה לקרות ולא נאמרה ליכתוב (לכן אינה מטמאה ידים). מיתבי רבי מאיר אומר קהלת אינו מטמא את הידים ומחלוקת בשיר השירים, רבי יוסי אומר שיר השירים מטמא את הידים ומחלוקת בקהלת, רבי שמעון אומר קהלת מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל אבל רות ושיר השירים **ואסתר מטמאין את הידים**, הוא (שמואל) דאמר כרבי יהושע (שמלחמת עמלק נכתבת רק בתורה ונביאים ולא בכתובים) **תניא** רבי שמעון בן מנסיא אומר קהלת אינו מטמא את הידים מפני שחכמתו של שלמה היא, אמרו לו וכי זו בלבד אמר והלא כבר נאמר וידבר שלשת אלפים משל ואומר אל תוסף על דבריו, מאי ואומר? וכי תימא מימר טובא אמר דאי בעי איכתיב ודאי בעי לא איכתיב, תא שמע אל תוסף על דבריו. **תניא רבי אליעזר אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה** שנאמר ויאמר המן בלבו רבי עקיבא אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה רבי מאיר אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר וידוע הדבר למרדכי רבי יוסי בן דורמסקית אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר ובבזה לא שלחו את ידם אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא מלתא דעדיפא מכולהו שנאמר קימו וקבלו קימו למעלה מה שקיבלו למטה אמר רבא לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא.

**תוספות** – נאמרה לקרות ולא לכתוב. משמע דסבר(שמואל) דמותר לקרותה ע"פ, וקשה דהיכי פליג על סתם משנה דלקמן דפ"ב (דף יז). דתני קראה על פה לא יצא? ורב נמי הוא דאמר לקמן (דף יט). שצריך לכותבה ולתופר' בגידין ור' יוחנן נמי [אמר] (שם): דאם קראה בין הכתובים לא יצא. לכך נר' לפר' דהא דקאמר לא ניתנה ליכתב ברוח הקודש, אבל מדרבנן ניתנה ליכתב ולקרות. ואכתי קשיא דהא אמרינן בפ' הממונה במסכת יומא (דף כט). נמשלה אסתר לאילת השחר מה שחר סוף הלילה אף אסתר סוף הנסים, ופריך והא איכא חנוכה ומשני ניתן ליכתב קאמר, ופריך הניחא למאן דאמר ניתן ליכתב אלא למאן דאמר לא ניתן ליכתב, מאי איכא למימר? ואין לומר דהא דניתן ליכתב מדרבנן קרי כתיבה, דאם כן הדרא קושיין לדוכתא דהא איכא חנוכה שניתנה לכתוב מדרבנן במגילת תענית, ותיריך הר"ר אלחנן דכתיבה דמגילה מהניא טפי דהא צריכה גידין ושרטוט וכמה דברים דלא צריכי במגילת תענית:

מבין דבר מתוך דבר. ומה שנלמד בי"ג מדות היא מחלוקת/כ"ו. אבל א"כ צ"ע האם כגון פרש"י שנכתב ברוח הקדש נחשב תורה שבכתב ולא שבע"פ, או דווקא רוח הקודש שהיא הקדמות כמו כתבי האריז"ל וליקוטי מוהר"ן.

ו. מה שרמוז בפסוק "אכתוב לו רובי תורת וכו'" ופרש רבנו שאם כותבים יותר מדאי אזי לא יודעים להבחין בין ישראל לגוי – האם כשהתירו לכתוב משניות משום עת לעשות לה' הפרו תורתך האם באמת עי"ז איבדו את ההבחנה בין ישראל לגוי, או שבאותו זמן בגלל ירידת הדורות כיון שכבר א"א לחלוק עליהם ממילא ביחס לדורות הבאים כבר נחשב המשניות לתורה שבכתב?

ז. בספרים כגון ספר חסידים סימן תקל מבואר שכל חודש שמתחדש לאדם צריך לכתוב, ובמהרש"א שלוח כוונת חז"ל אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. ויש שכתבו שחייב לגלות לאחרים, דאל"ה הוא גזלן וכובש נבואתו, וצ"ע אם כן מה נשאר בע"פ שאסור לכתוב. ונראה שהעיקר לכתוב כדי שלא ישתכח אבל לגלות זה כבר תלוי כמבואר בגמרא שרק מה שברור לך כאחותך שאסורה וראה תורה כא אות ח'.

ח. דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב וכו'. כמבואר לקמן הטעם כי תורה שבכתב כתובה ברמז כגון תפילין שיש בהם המון פרטים ובתורה הוא פסוק אחד "והיו לך לאות על ידיך ולטטפות בין עיניך". אבל תורה שבע"פ כיון שהיא ביאור כל הפרטים הרמזים בכתב אסור לגלות לגוי כדי שלא תהיה להם יניקה (כמבואר בלק"ה סימני עוף טהור ד' ב') וצ"ע יניקה זו מה היא האם היוק להם או לישראל. ראה לק"ה הלוואה ד' שם מבאר שע"י שגוי יודע תורה שבע"פ לא ניכר ההבדל בין ישראל לגוי אזי גזורים גזרות על ישראל

ט. על הנ"ל בלק"ה הלוואה ד' צ"ע דאיתא במדרש/כ"ו למה נקרא סיני כיון שבמתן תורה ירדה שנאת הגויים את ישראל לעולם, וצ"ע הרי דייקא אז ניכר ביותר מעלת ישראל על הגויים, ואעפ"כ ירדה שנאה, וא"כ מדוע שיגזרו גזרות יותר כשילמדו תורה שבע"פ, הרי אדרבה אז תפחת השנאה שהרי השנאה היא מחמת קנאה.

י. צ"ע לכאורה החילוק בין תורה שבע"פ לשבכתב הוא ברור שבכתב כיון שהוא הקדמות בלבד הוא הוראה בלא חכמה ניכרת לכן אין חשש שיגיע לתלמיד שאינו הגון, אבל תורה שבע"פ כיון שהיא מבוארת יותר יש בה הוראה עם חכמה, ואם יגיע לתלמיד שאינו הגון הוא ילמד אותה כחכמה ולא כתורה. וכיון שהחילוק ברור מדוע אעפ"כ ההבדל בין ישראל לגוי לא ברור. נראה שהקושיא היא התרוץ

יא. בלק"ה הלוואה ד' ז' מבאר שתורה שבכתב ושבע"פ הם בחי' זכר ונקבה ותחילה הם דבוקים אחר באחר, כי הבע"פ כלול בכתב, אבל כשמבאר אזי נעשה ניסור. משמע שכל תורה סתומה ואפילו קושיא היא בחי' כתב, והביאור הוא הבע"פ, נמצא שמי שלומד בקיאות אוחז רק בכתב ומי שלומד בעיון אוחז בתורה שבע"פ. ואיתא בגמ' ברכות סד. שלחו מתם סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם להיות ראש ישיבה, שלחו להם סיני עדיף, ואע"פ שהמאירי מבאר שגם סיני הכוונה שיוודע להורות הוראה ולא רק למד בע"פ את סוגיות הגמרא, אעפ"כ כאן מבואר שעוקר הרים הוא התורה שבע"פ המאיינת את ישראל ואילו סיני הוא בחי' יותר כתב בחי' גוי, וכן בתורה קא שע"י העיון זוכים לאנפין מאירים ולצאת ממדות רעות ותאוות דהינו לצאת מבחי' גוי שהוא אנפין חשוכים.

עד כאן ההקדמה

כ"י עיין גיטין ס: ורבי יוחנן אמר רוב על פה ומיעוט בכתב. והקשו במתיבתא שם הערה ו' לכאורה קשה כיצד יתכן דרוב דיני התורה אין להם רמז בתורה, והרי רק מיעוט מדיני התורה נאמרו כ"הלכה למשה מסיני" ורוב הדינים נלמדים ביג מדות שהתורה נדרשת בהן. וביאר המהרש"א (ד"ה רוב בכתב) שגם כל מה שחידש כל חכם בדורו קרוי "בעל פה" ויחד עם חדושים אלה גדולה התורה שבע"פ מתורה שבכתב. ובספר באר שבע (הוריות ד. ד"ה אבל) ביאר שמחלוקתם היא בענין זה בעצמו, האם הדינים הנלמדים מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן נחשבים כתורה שבכתב או כתורה שבע"פ, ולרבי יוחנן שדרשות אלו נחשבות כתורה שבע"פ נמצא שרוב התורה היא תורה שבע"פ. ולפ"ז כתב הפרי מגדים (בפתיחה הכוללת א"ח) שהנפקא מינא היוצאת ממחלוקת זו היא לגבי הדין שאסור לכתוב תורה שבע"פ שאם נאמר שהדרשות הנלמדות במדות שהתורה נדרשת בהן הם תורה שבע"פ אסור לכתבם ואם הם תורה שבכתב מותר לכתבם. ובגרש ירחים (ד"ה בגמרא) ביאר שנחלקו כיצד קיבל משה רבנו את הדרשות הנלמדות מהמדות שהתורה נדרשת בהן, לדעת ר"א לימדו הקב"ה מיד את כל הדינים הנלמדים מדרשות אלו, וכיון שלמד משה את כל הדרשות על פי הכתב מפי הגבורה אמר רבי אלעזר שרוב התורה הניתנה בכתב ואילו רבי יוחנן סובר שהקב"ה רק אמר לשמה את המדות שהתורה נדרשת בהן ומשה הבין מדעתו את כל הדינים וההלכות שיש ללמוד ממדות אלו ולכן אמר רבי יוחנן שרוב התורה בע"פ כיון שדרשות אלו למד משה מעצמו לפי המדות שנתן לו הקב"ה.

כ"ה אוצר המדרשים – פסיקתא חרתא דרוש לשבועות עמוד 488 – ה' שמות יש לו מדבר סיני מדבר קדמות הר האלהים הר בשן הר חורב סיני שממנו יצאה שנאה לאר"ה קדמות שנתנה עליו קדושה לעולם הר האלהים שכן השרה שכניתו עליו שנאמר וישכון כבוד ה' על הר סיני (שם כ"ד) הר בשן שכל מה שאדם נותן בשנים הוא בזכות אותו הר הר חורב שממנו יצאה חורבה לעולם שנאמר והגוים חרוב יחרבו (ישעיה ס').



## תורה כח [ב]

**דע** שיש חילוקים בין התורות כי יש ג' סוגי תורה, יש תורה שלא ניתנה אפי' לדרוש וכל שכן שלא נתנה לכתוב/כ"י. **ויש תורה שניתנה לדרוש ולא ניתנה לכתוב** דהיינו תורה שבע"פ, שהיא בדרך של קושיא ותירוץ להבין עומק הדברים, ואותה מותר ללמד רק לתלמיד הגון ורק בע"פ, אבל לא בכתב כדי שלא יגיע לתלמיד שאינו הגון ולגוי. **ויש תורה שניתנה לכתוב ולא ניתנה לדרוש**, דהיינו שניתן רק לכתוב אותה בבחי' מעט המחזיק את המרובה, באופן שלא יבין אלא ע"י מי שיוודע להעמיק בה ע"י שימוש חכמים וקבל איש מפי איש בעל פה הקדמות כיצד ללמוד אותה/כ"י, כי הכתב מצוי לכל ועלול להגיע לתלמיד שאינו הגון ולגוי.

עיקר עניין המדובר כאן הוא לדעת להבדיל בין תורה הראויה להיכתב לתורה שבע"פ/כ"י שלא ראויה להיכתב, כדי שלא לגלות יותר מדאי.

**וכמו שמצינו תורה שנתנה לדרוש ולא נתנה לכתוב לשרז"ל (גיטין ס' ע"ב)/ל"א דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם/כ"י בכתב וכו'.** כי דברים שבע"פ הכוונה לביאורים שמבאר לתלמיד עד שיבין את הדבר על בוריו, וזה אסור לכתוב כי הכתב מצוי לכל/כ"י ועלול להגיע לידי תלמיד שאינו הגון או לגוי. המשך הגמרא שם שגם דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם בעל פה, והביאור כי דברים שבכתב הם מעט המחזיק את המרובה ומתפרשים בע' פנים של תורה, אבל כשמבאר אותם בע"פ אזי בהכרח שיאמר רק פן אחד בכל

<sup>10</sup> לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו. ועיין ככני אור בהקדמה להכנה ובינה

<sup>11</sup> **ראה חיי מוהר"ן** – סימן שסא – (מעלת ספריו אות כב) **שמעתי בשמו שאמר כפר שיש לו תורות בלי לבושים. פרוש, שאינו יכול להלביש אותה בשום לבוש. ואמר קרא אסמכתא בעלמא הוא, שסומך התורה על המקרא כמו שסומכין על איזה דבר וכו' כן התורה שלו גבוה מאד, עד שאינה יכולה להתלבש כי אם דרך אסמכתא בעלמא. והבין:**

**וראה שיחות הר"ן סימן רה** – פעם אחת נכנסו אנשים אליו. והוציא חתיכת ניר בידו. והיה כתוב עליו בכתיבת ידו הקדוש. ואחזו בידו, וענה ואמר: כמה תורות כתובות על חתיכת ניר הזה. ואמר שיש כמה וכמה עולמות שהם נזונים ויש להם חיות מהעשן של התורה שלו. ונטל הניר ושרפו אצל הנר. ואמר שיש כמה וכמה תורות שעדין לא באו אפילו לתוך תמונת אותיות. ועל כן הוא חדוש נפלא בשזוכין להוריד אלו התורות להכניסם על כל פנים לתוך תמונת אותיות. (כלומר אבל עדין אין העולם כדאי שיוכנסו לתוך העולם רק שזהו גם כן חדוש גדול כשבאו על כל פנים לתוך תמונת אותיות כנ"ל) (שצב):

<sup>12</sup> **וגם בזה יש חילוק כי יש ספרים נכתבו רק כדי לעשות רושם בעולם ולא שילמדו בהם, כגון ספר הגנוז וספר הנשרף של רבנו, אבל בדרך כלל תורה שבכתב מותר ללמד אבל רק לתלמיד הגון ובע"פ, ורק מה שמבין היטב כמבואר בשבת קמה: שרק מה שברור לך כאחותך שאסורה מותר ללמד לאחרים, וברמב"ם אגרות קדש מאמר קדוש ה' תורה שחזר עליה ד' פעמים מותר לדרוש ואם חזר עליה אלף פעמים מותר לכתוב.**

<sup>13</sup> **כמבואר בהמשך ד"ה ומי שיוודע.** וכן בקיצור לק"מ מביא רק את הקטע הזה. רק ההבדל תורה שניתן לכתוב ושלא ניתנה לכתוב

<sup>14</sup> בתשכס - שאח"ל

<sup>14</sup> **גיטין דף ט:** אמר רבי אלעזר תורה רוב בכתב ומיעוט על פה שנא' אכתוב לו רובי תורתו כמו זר נחשבו ורבי יוחנן אמר רוב על פה ומיעוט בכתב שנא' כי על פי הדברים האלה ואידך נמי הכתיב אכתוב לו רובי תורתו והוא אתמוהי קא מתמה אכתוב לו רובי תורתו הלא כמו זר נחשבו ואידך נמי הכתיב כי על פי הדברים האלה ההוא משום דתיקיפי למיגמרינהו דרש רבי יהודה בר נחמני מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש כתיב כתוב לך את הדברים האלה וכתוב כי ע"פ הדברים האלה הא כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב דבי רבי ישמעאל תנא אלה אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות אמר רבי יוחנן לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל: מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום:

**חברותא** – הערה (4) כתב רבינו קרשק"ש בשם רבינו נר"ו: דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה, משום דבקריאתם על פה איכא הפסד, דליכא למידרש חסירות ויתירות, וכמה נוגין הנדרשים ועקומים ולפופין, ודברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב, משום דכשאינם כתובין כל אחד ואחד מוסרין זה לזה בדקדוק, אבל אם נכתבו ובא ללמוד אותם מתוך הכתב [משנה] כוונת אמרן. וראה בחת"ם סופר לעיל עמוד א שכתב על דרך זה בטעם האיסור שאסור לכתוב את התורה פרשה פרשה, שהוא משום שעל ידי זה לא יהיה ניתן לדרוש סמוכים, ראה עוד שם.

<sup>15</sup> **לאמרם בכתב** – כך אמר ריש לקיש בגמ' שם והלשון צ"ע כי צ"ל לכתבם בכתב או להעלותם על הכתב. ונ"ל הטעם כי באמת לאו דווקא לכתוב אסור, אלא גם לומר באופן שיגיע למי שאינו ראוי, זה כמו לכתוב. כי ההבדל בין כתב לעל פה שהכתב גלוי לכל ואמירה אפשר להיזהר שלא לומר למי שאינו ראוי.

<sup>16</sup> **כידוע** שלא היה האיסור עצם הכתיבה אלא שכתבו לעצמם מגילות סתרים, כדי שלא לשכוח והסתירו מעין כל. ראה גיטין ט: שוטנשטיין הערה 16 – הרמב"ם בהקדמה ליד החזקה כותב שמימות משה רבנו ועד לכתובת התלמוד בימי רבי היה ראש הבי"ד או הנביא שבאותו הדור כותב לעצמו את השמועות ששמע מרבותיו ומלמד אותן לרבים בע"פ. מזה מדייקים האחרונים שהאיסור לכתוב תורה שבע"פ אינו בעצם הכתיבה אלא בלימוד ומסירת הדברים מתוך הכתב (חדושי הגר"ז תמורה יד: ראה גם אבל האזל על הקדמת הרמב"ם) וכן משמע ממה שכתב רש"י (שבת ו: וב"מ צב. ד"ה מגילת סתרים) שלאחר שכתבו התלמידים דברים חדשים ששמעו מרבותיהם היו מסתירים את הכתב כדי שלא ילמדו ממנו.

פעם, אבל בוודאי שמותר לקרא אותם בלשונם כמו שהם. ורק אסור להעבירם בעל פה באופן שישתכח הכתב שבו טמון כל הע' פנים.

**ומי שיודע להבחין ולהכיר בין התורות איזהו תורה ניתנה לכתוב** דהיינו איזה דברי תורה מותר לכתוב דהיינו שהיא מעט המכיל את המרובה/ל"ו שכתוב באופן סתום, כך שלא יבין בו מי שלא ראוי, את מה שלא ראוי לו/לה, ואיזהו דברי תורה לא ניתנה לכתוב דהיינו איזה תורה היא ביאור שאם נכתוב אותו עלול הכתב להגיע לתלמיד שילמד בה יותר מהראוי לו. מי שיודע איזה תורה היא ביאור שעלול להזיק למי שאינו ראוי לה, ואיזה תורה היא סתומה שאין חשש שתזיק למי שאינו ראוי לה, הוא יכול להכיר את איש ישראלי בין האומות ואפי' אם א' מישראל עומד בין כמה אומות יכול להכירו ואפילו ישראל מומר או תינוק שנשבה. וצ"ע מסתמא גם להבדיל בין ישראל ירא שמים לפחות ירא שמים, כי גם זה בחי' הבדל בין גוי לישראל, כי החוסר יראת שמים היא בגלל מידת הגוי שנמצא בו.

**וסוד זה שמי שלא יודע איזה תורה לא ראוי לכתוב, הוא לא יכול להכיר יהודי בין גויים, זה מרומז בפסוק (הושע ח/ו) אכתוב לו רובי תורתו כמו זר נחשבו (ז' /לח), היינו כשכותבין רובי תורתו היינו רב יותר מהראוי דהיינו שכותבין מה שלא ניתן ליכתוב כנ"ל אזי כמו זר נחשבו היינו שאין יוכל להכיר את הישראלי לט' וכמו זר נחשב אצלו שנדמה לו לזר ולנכרי וכן להיפך שיוכל לטעות על הנכרי שהוא ישראל כנ"ל שבין שלא מכיר איזה תורה אסור לכתוב, כי מותר ללמדה רק בע"פ לראוי לה, הוא גם לא יכול להכיר מי הוא יהודי.**

**כי עיקר ההבדל שבין ישראל לאומות, הוא בבחי' מה שלא ניתן לכתוב דהיינו בחי' תורה שבע"פ.** נראה לבאר, כי הטעם שאסור ללמד לתלמיד שאינו הגון ולגוי, כי הם שקועים בתאוות ועל כן לא מתעוררים ע"י התורה להמליך את הקב"ה ולשוב בתשובה, וכמבואר בתורה מז תנינא שאפילו תלמיד הגון ששומע יותר מהראוי לו, נשאר אצלו בבחי' חכמה ולא תורה לשון הוראה, וכל שכן גוי שאצלו הכל נשאר חכמה, לכן אסור ללמדו תורה. נמצא שבכלליות זה ההבדל בין ישראל לגוי, שישאר מותר ללמדו תורה שבע"פ, כי מדותיו טובות מצד נשמתו הקדושה, וגוי אסור ללמדו כי נשמתו מג' קליפות טמאות, והתורה לא תעורר אותו אלא תשאר חכמה. ועל כן מי שיודע מה היא תורה שבע"פ ומה היא שבכתב, יודע להבדיל בין

ל"ו ולכאורה גם במעט המכיל את המרובה צריך לדעת כמה לכתוב באופן שישאר סתום, כדי שלא יוכל להבין רק מי שראוי להבין. כמו שראינו שרבנו בתורה נז מחק כמה תיבות, אע"פ שהן חסרות להבנת הפשט, כדי שלא לגלות יותר מדאי כמבואר שם בהשמטות.

ל"ה וכמבואר בתורה מז תנינא שמה שהתלמיד מבין יותר ממה שבכוון לקיים מוזיק לו.

**ראה תורה מז תנינא – ספנה גדולה לומר תורה, וצריך לזה יגיעה גדולה ואמנות תורה, שיוכל לישקל בפלס דבריו, באפן שלא ישמע כל אהד ואהד מהשומעין כי אם מה שצריך לו, לא יותר. ואף על פי שהכל שומעין כל התורה שאומר, עם כל זה לא ישמע כל אהד רק מה שצריך לו. וכמו בא על פסוק וישמע יתרו:** ויהלא כל העולם שמעו, אלא יתרו שמע' וכו' (והר יתרו דף סח). כי רק שמיעת יתרו נחשב לשמיעה, שנכנס באזניו, ושמיעת כל העולם אינו נחשב שמיעה כלל. ומי שאינו יכול לומר תורה בבחינה זו, אסור לו לומר תורה: כי כל אהד ואהד פושא אל הצדיק לשמע תורה, בא עמו גם הרע שלו, דהיינו הקלפות הנכראים על ידי עברות, חס ושלום, והם הדיחקים את העולם ועושים בלבול ודחק גדול בשעת אמירת התורה, פי הרע הנ"ל של כל אהד רוצה לבלבל. וזה שאמר רבותינו וקרונם לברכה (ברכות ו): והאי דחקא דכלה מניה, הינו מהרע של כל אהד ואהד, שהם הקלפות כנ"ל. ואלו הקלפות רוצים גם בן לינק מן התורה, ויניקתם הוא רק מהמותרות, דהיינו מה שאהד שומע יותר ולמעלה ממחור והבנתו, זה בחינת מותרות, ומשם יניקתם. וזה בחינת רזי תורה שנמסר לחיצונים, פי יניקתם רק מבחינת רזי תורה, דהיינו ממה שהוא למעלה ממחור האדם, כל אהד לפי הבנתו:

ל"ו הושע פרק ח (יב) אכתוב לו רבו ורבי' תורתו כמו זר נחשבו:

**מצודות דוד (יב) אכתוב וגו' – ר"ל על ידי הנביאים שאני שולח עליהם בכל יום להזהירם על הדברים הגדולים והנכבדים שבתורתו כאלו אני כותב אותם להם לבל ישכחו מה אבל בעיניהם יחשבו כאלו הם דברי זר אשר לא ידעוהו מעולם כי מהרו שכחו:**

**חומת אנך (יב) אכתוב לו רבי תורתו כמו זר נחשבו.** אמרו ז"ל בילקוט תשא שלא כתב הקב"ה תורה שבע"פ שלא ילמדוהו אומות העולם ע"ש ובסוף נכתבה תורה שבע"פ כשהיה גלוי לפניו יתברך שלא ימשך מזה נזק ועמ"ש הסמ"ג בהקדמתו. וז"ש אכתוב לו רבי תורתו רמז דלימים עוד אכתוב רובי תורתו שהיא תורה שבע"פ בזמן אשר כמו זר נחשבו להם:

ל"ז עיני ילקוט (שמעוני הושע פ"ח רמז תקכה. ועיני ושמות רבה מז א במדבר רבה יד ט תנחומא וירא ה' ובי תשא לז)

ל"ח **ילקוט שמעוני על הושע פרק ח' רמז תקכה – אכתוב לו רובי תורתו.** א"ר אלעזר רוב תורה בכתב ומעוט בעל פה שנאמר "אכתוב לו רובי תורתו", ור' יוחנן אמר מעוטה בכתב ורובה בעל פה דכתיב "כי על פי הדברים האלה". א"ר יהודה בר שלום בקש משה שתהא המשנה בכתב, וצפה הקב"ה שעתידיים עובדי אלילים לתרגם את התורה ולהיות קוראים בה יונית ואומרים אף הם ישראל, אומר הקב"ה לאומות מה אתם אומרים שאתם בני איני יודע אלא למי שמסטיין שלי בידו הוא בני, ומהו המסטיין זה משנה שאם היתה המשנה ביד האומות אם כן כמו זר נחשבו. ר' זעירא בשם רבי אלעזר אכתוב לו רובי תורתו וכי רובה של תורה נכתבה, אלא מרובים הם הדברים הנדרשים מן הכתב מן הדברים הנדרשים בפה, אלא בעיני חביבים הם הדברים הנדרשים בפה מן הדברים הנדרשים מן הכתב. רבי יהודה אומר אכתוב לו רובי תורתו אלו התוכחות אפילו כן כמו זר נחשבו. א"ר אבין אלו כתבתי לך רובי תורתו לא כמו זר נחשבו, מה בינך לבין עו"א אלו מוציאים ספריהם ואלו מוציאים ספריהם, רבי חגי בר' שמלאי כתיב כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית הדא אמרה אותם שבפה הם חביבים:

ישראל לגוי. וגם להכיר ניצוץ יהודי אצל גוי. כי ניצוץ יהודי הוא טוב שנמשך לקדושה ולהמליך את הקב"ה, בחי' תורה שבע"פ שמתקבלת רק בלב טוב המתעורר ממנה להמליך את הקב"ה.  
**כמו דאיתא (א) (ב) ששבביל זה ניתנה תורה שבע"פ מחמת שצפה שיהיו ישראל בגלות ויעתיקו האומות לעצמן תורה שבכתב ע"כ לא נתן לנו תורה כתובה מפורשת היטב, אלא תורה סתומה המתפרשת רק ע"י תורה שבע"פ. שזה את התורה שבע"פ אינם יכולים להעתיק מחמת שהוא בעל פה.**

**נמצא שעיקר ההבדל והיתרון של ישראל על האומות הוא בבחי' תורה שבע"פ שלא ניתן לכתוב.**

**ויש בכ"א וא' מישראל חלק מבחי' תורה שבע"פ שלא ניתן ליכתוב<sup>מב</sup>.** דהיינו חלק תורה המיוחד לו מצד נשמתו<sup>מג</sup>, ראה תורה לד שיש בכל אחד מישראל נקודה של טוב, אין טוב אלא תורה, המיוחדת לו מצד נשמתו ואינה בחבירו, וחבירו יכול לקבלה ממנו ע"י שמדברים ביראת שמים, דהיינו בחי' בעל פה. דהיינו שיש בכלל הכתב הסתום לכל אחד כח לבאר נקודה השייך לנשמתו דהיינו בחי' תורה בע"פ.  
**וע"כ מי שמכיר בין התורות שניתנו לכתוב ושלא ניתנו לכתוב הוא יכול להכיר בין ישראל לאומות כי זה עיקר הבדלם כי ישראל הם בחי' מה שלא ניתן לכתוב כנ"ל כי ישראל יצאו מכלל הגויים, כמו תורה שבע"פ שיוצאת מתעלומות התורה שבכתב ומתגלה ברוב חכמתה והדרה לעיני העמים בלא שידעו ממנה בעצמה :**

עד כאן ביאור חברותא לתורה כח תנינא

✳

עוד בעניין מה ניתן לכתוב

**יומא דף כט.** – אמר רב אסי למה נמשלה אסתר לשחר לומר לך מה שחר סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים, והא איכא חנוכה ניתנה לכתוב קא אמרינן. הניחא למאן דאמר אסתר ניתנה לכתוב, אלא למאן דאמר אסתר לא ניתנה לכתוב, מאי איכא למימרי? מוקים לה כרבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר דאמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר למה נמשלו תפלתן של צדיקים כאילת לומר לך מה אילת זו כל זמן שמגדלת קרניה מפצילות אף צדיקים כל זמן שמרביין בתפלה תפלתן נשמעת:

**תוספות רא"ש** – אלא למ"ד לא ניתנה ליכתב. פירוש מדאורייתא אבל מדרבנן כ"ע מודו דניתנה ליכתב וצריך לכתוב כולה ותנן נמי קראה על פה לא יצא:

**דף על הדף** – בשפת אמת (פורים תרל"ח ד"ה מה, תרמ"ו ד"ה שמעתי, תרס"ג ד"ה חז"ל) מבאר והולך שמגילת אסתר ניתנה לכתוב כי היתה סוף תורה שבכתב, אולם בו זמנית כבר התחיל להתנוצץ אור תורה שבעל פה. ולכן מגלת אסתר נקראת גם אגרת ועי' בב"י סי' תר"צ בשם הרשב"א דלכן אם חסר מיעוט מהמגילה כשרה, כיון דנקראת אגרת, ודו"ק.

<sup>2</sup> עיין שמות רבה תשא יז [צ"ל מז אות א הובא בתוספות גיטין ס: [ד"ה אמת] ועיין ירושלמי פאה פ"ב [הלכה ד' והגינה פ"א הלכה ח']

<sup>מא</sup> **שמות רבה** פרשה מז פסקה א' – כתב לך את הדברים האלה הה"ד (הושע ח) אכתוב לו רובי תורתו כמו זר נחשבו בשעה שנגלה הקב"ה בסיני ליתן תורה לישראל אמרה למשה על הסדר מקרא ומשנה תלמוד ואגדה שנאמר (שמות כ) וידבר אלהים את כל הדברים האלה אפילו מה שהתלמיד שואל לרב אמר הקב"ה למשה באותה שעה מאחר שלמדה מפי הקב"ה אמר לו למדה לישראל, אמר לפני רבש"ע אכתוב אותה להם, אמר לו איני מבקש ליתנה להם בכתב מפני שגלוי לפני שעובדי כוכבים עתידים לשלוט בהם ולטול אותה מהם ויהיו בזוים בעובדי כוכבים, אלא המקרא אני נותן להם במכתב והמשנה והתלמוד והאגדה אני נותן להם על פה שאם יבואו עובדי כוכבים וישתעבדו בהם יהיו מובדלים מהם אמר לנביא אם אכתוב לו רובי תורתו כמו זר נחשבו ומה אני עושה להם נותן את המקרא בכתב והמשנה והתלמוד והאגדה בעל פה כתב זה המקרא כי על פי הדברים האלה זו המשנה והתלמוד שהם מבדילים בין ישראל לבין העובדי כוכבים:

**ירושלמי פאה פרק ב הלכה ד** – אמר ר"ז בשם ר' יוחנן אם באת הלכה תחת ידיך ואין אתה יודע מה טיבה אל תפליגה לד"א שהרי כמה הלכות נאמרו למשה בסיני וכולהן משוקעות במשנה אמר ר' אבין ויאות היא שני מיני חטים אילולי שבא נחום ופי' לנו יודעין היינו ר"ז בשם ר"א (הושע ח) אכתוב לכם רובי תורתו וכי רובה של תורה נכתבה אלא מרובין הן הדברים הנדרשים מן הכתב מן הדברים הנדרשים מן הפה וכיני חביבין הן הדברים הנדרשים מן הפה מן הדברים הנדרשים מן הכתב ר' יודא בן פזי אומר אכתוב לכם רובי תורתו אלו התוכחות אפילו כן לא כמו (שם) זר נחשבו אמר רבי אבין אילולי כתבתי לך רובי תורתו לא כמו זר נחשבו מה בינן לאומות אלו מוציאין ספריהם ואלו מוציאין דפתריהן ואלו מוציאין דפתריהן ר' חגי אמר בשם ר' שמואל בר נחמן נאמרו דברים בפה ונאמרו דברים שבכתב ואין אנו יודעין איזה מהן חביב אלא מן מה דכתיב (שמות לד) כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל הדא אמרה אותן שבפה חביבין ר' יוחנן ור' יודן בי ר"ש חד אמר אם שמרת מה שבפה ושמרת מה שבכתב אני כורת אתך ברית ואם לאו אין אני כורת עמך ברית וחרנא אמר אם שמרת מה שבפה וקיימת מה שבכתב אתה מקבל שכר ואם לאו אין אתה מקבל שכר ריב"ל אמר עליהם ועליהם כל ככל דברים הדברים מקרא משנה תלמוד ואגדה אפי' מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני מה טעם (קהלת א) יש דבר שיאמר אדם ראה זה חדש הוא וגו' משיבו חבירו ואומר לו כבר היה לעולמים.

<sup>מב</sup> סתורו - לכתוב

<sup>מג</sup> **ראה שיחות הר"ן** סימן צא, שיש ס' רבוא אותיות בתורה כנגד ס' רבוא נשמות ישראל ועל כן מי שחשוק אצלו הטוב של אחד מישראל גם חשוק אצלו את בתורה שהיא כנגדו.

בבני יששכר (חנוכה מאמר ב אות יד) מבאר דלכן לא נתנה חנוכה להיכתב בנבואה, כי נס זה להורות בא שאז נפסקה הנבואה ואין חזון נפרץ, ואעפ"כ לא אפסה תקותינו, ואדרבה ע"י אור התורה זוכה לאור הגנוז הנמצאים בנרות חנוכה, שהיא במעלה יתירה עוד יותר מהנבואה.